

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 28.

Onsdagen den 27 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till sanatorier, och

n:o 71, i anledning af väckta motioner om anslag för åstadkommande af ett sanatorium i södra delen af Sverige,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 23 och 26 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 25, i anledning af väckta motioner om ändring af bestämmelserna rörande postbevillingen.

Punkten 1.

Herr Ljungberg: Jag kan för min del icke finna, att utskottet har haft goda skäl för denna hemställan. Det är ju bevisligt, att man i andra länder, såsom i Danmark och Norge, har lägre rekommendationsavgift. Hvarför skulle det då icke kunna gå för sig äfven här? Om det skulle vara svårt att bifalla en nedsättning i denna avgift, till följd af den risk, som på grund af den ringa rekommendationsavgiften skulle möta, då stora summor skola utbetalas, så borde generalpoststyrelsen hafva visat detta, men det finnes icke den ringaste antydning om den förlust, som genom avgiftens nedsättande skulle drabba postverket. Vid sådant förhållande synes det mig, att man med god vilja hade kunnat medgifva en nedsättning i denna avgift t. ex. till 10 öre, såsom det är i Norge.

Herr Cavalli: Den siste ärade talaren har ganska kortfattadt angifvit, hvarför han för sin del tyckte, att man borde nedsätta

*Ifrågasatt
nedsättning i
avgiften för-
rekommende-
rade inrikes
bref.*

*Ifrågasatt
nedsättning i
afgiften för
rekommende-
rade inrikes
bref.
(Forts.)*

rekommendationsafgiften från 20 till 10 öre, men det kräfves en något fullständigare och noggrannare utredning för denna fråga, än den han bestod. Jemför man den utredning han lemnade med den, som generalpoststyrelsen åstadkommit, och hvilken delvis finnes intagen i det föredragna betänkandet, ställer jag mig obetingadt på generalpoststyrelsens sida. För öfrigt har den ärade talaren förbisett, att denna af honom ganska kort affärdade sak skulle åstadkomma för postverket en minskning i årliga inkomster af 252,000 kronor. Jag skall därför tillåta mig hemställa om bifall till nu föredragna moment i bevillningsutskottets betänkande.

Herr Ljungberg: Det är väl icke på den grund, att det skulle minska inkomsterna för poststyrelsen, utan på den grund att det vore farligt att nedsätta rekommendationsafgiften, emedan det skulle kunna medföra stora förluster, som man motsätter sig denna nedsättning. Men dessa förluster hafva icke på minsta sätt bevisats, i det att man icke ens lemnat någon redogörelse för de utbetalningar, som förkomna rekommenderade bref föranledt. Jag vill icke vidare påyrka den begärda nedsättningen, men jag vill erinra derom, att då man motsätter sig en så billig begäran, bör man kunna visa, att dess bifallande kunde medföra fara eller förlust.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen i den del, hvarom nu vore fråga.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

*Ifrågasatt
nedsättning i
korsbands-
portot för vissa
trycksaker.*

Herr Cavalli: Jag har underskrifvit detta betänkande, men icke reserverat mig. Då ligger det i sakens natur, att jag godkänner det slut, hvartill utskottet kommit. Men hvarför jag detta oaktadt begärt ordet, det är därför, att det i betänkandet finnes en sak, som jag anser mig böra påpeka till det afseende, dervid kan fästas. Den motion, som i detta ämne väckts, har efter åtskillig utredning mynnat ut deri, att motionären säger, att på den grund att portot för tidningar och tidskrifter är så lågt, synes portot på vanliga trycksaker böra ställas i relation dertill. Utskottet har efter inhemtande af yttrande från generalpoststyrelsen, på skäl som jag anser fullt giltiga, ansett sig böra afstyrka förslaget, och för den händelse detta afstyrkande vinner Riks-

dagens bifall, är det klart, att Riksdagen anser, att den grund, hvarpå motionären byggt, är oriktig. Saken bör således vändas om, och den frågan framställas: är icke det porto, som för närvarande erlägges för befordran af tidningar, för lågt? Bevillningsutskottet har påpekat detta i sitt yttrande, der utskottet ansett, att portosatserna för trycksaker icke äro för höga, utan snarare tvärtom att portosatserna för tidningar och tidskrifter äro synnerligen låga. Om så är, och jag tror att detta är temligen allmänt meningen bland dem, som hafva att dermed sysselsätta sig, föreställer jag mig, att något borde göras för ändring i eller utjemnande af dessa förhållanden. Det är detta i utskottets yttrande påpekade förhållande, hvilket jag velat än ytterligare påpeka till det afseende. chefen för finansdepartementet dervid nu eller framdeles kan behaga fästa.

*Ifrågasatt
nedsättning i
korsbands-
portot för vissa
trycksaker.
(Forts.)*

Herr Wærn: Jag kan antaga, att ifrågavarande portosatser möjligen i förhållande till kostnaderna äro låga, men jag hemställer till herrarna, om med de höga skatter, svenska folket nu har att betala, och hvilka för fjolåret beräknas lemna ett öfverskott af omkring 15 millioner, det kan vara skäl att öka afgifter, och om det icke snarare vore billigt att fortfarande låta allmänheten vara i åtnjutande af det billiga tidningsportot!

Jag tillstyrker, att icke något afseende måtte fästas vid herr Cavallis yttrande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 23 och 26 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—17.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 23 och 26 innevarande månad bordlagda memorial och utlåtande:

n:o 65, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor,

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende, och

n:o 67, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkannden hemställt.

*Angående
de kongl.
teatrarne.*

Föredrogs å nyo statsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de kongl. teatrarne.

Herr Wieselgrön: Då jag icke anser lämpligt, att teaterfrågan afgöres, utan att en enda mening till protokollet gör sig hörd utöfver den, som utskottet uttalat, skall jag be att få yttra några ord, angifvande den åsigt i frågan jag hyser. Statsutskottet säger nemligen, att Kongl. Maj:ts förevarande förslag synes utskottet innebära "en väl funnen lösning" af frågan om ordnande af de kongl. teatrarernas framtida ställning och verksamhet. Jag kan icke häri instämma. Det må vara, att den dramatiska teatern är utdömd och bör försäljas, liksom att vägende röster mana till begagnande af det tillfälle, som erbjuder sig att inköpa den s. k. svenska teatern. Ja, det kan vara olika meningar härom; men en tredje mening kan man också hafva, just den, som utskottet atvisat, då det säger, att "uppförande af en ny teater för detta ändamål icke synes kunna under nuvarande förhållande ifrågasättas". Det är dock den enda utväg, som jag anser "kunna ifrågasättas", för så vidt man anser, att den dramatiska konsten har några anspråk på den församling, som skall besluta öfver dess framtid. Af det kongl. förslaget är det alldeles påtagligt, att den dramatiska scenen enligt sagda förslag skall komma att tjenstgöra såsom ett slags tjenarinna, ett slags penninginsamlande bianstalt, till operan. Denna ställning anser jag icke den dramatiska scenen värdig; och jag tror, att hvar och en, som har en riktig uppfattning af hvad den dramatiska konsten innebär, måste anse, att en lösning i den vägen icke kan anses vara "väl funnen". Det är ju alldeles påtagligt, att skall den dramatiska scenen på detta sätt tjenstgöra, måste den känna sig hänvisad att slå in på en väg, som allt för länge och under mångas beklagande redan blifvit anlitad, nemligen den, att man, utan att tillse de dramatiska konstalstrens verkliga värde, endast fäst sig vid deras beskaffenhet att kunna draga folk, och således — skaffa pengar. Detta bleive enligt föreliggande förslaget den hufvudsakliga uppgiften för den dramatiska scenen, men icke hvad som skulle vara det, nemligen att kunna, såsom i slutet af statsutskottets utlåtande uttalas, på ett konsten värdigt sätt utöfva teaterverksamheten, hvilken borde omfatta det större skådespelet, hvarjemte svensk dramatisk diktning borde i möjligaste mån hägnas och uppmuntras. Det är komplett omöjligt, för den händelse den anordning vidtages, som här är föreslagen. Om man måste göra sitt val emellan att antingen upprätthålla den nationella skådebanan så som här föreslagits, utan visshet att den verkligen kan tjena sitt verkliga syfte och utan att man vill göra de förutsättningar möjliga, som härför krävas, eller också att

låta den dramatiska teaterverksamheten utöfvas af privata, vill jag hellre välja det seuare. Men är det så, att Kongl. Maj:t framlägger ett förslag, hvori den nationella skådebauans intresseu kunna anses hafva blifvit på ett fullt värdigt sätt tillvaratagna, skall jag vara den förste att rösta för ett sådant förslag. *Detta* kan jag icke bifalla.

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Herr statsrådet grefve Wachtmeister: Den siste ärade talaren har anmärkt, att enligt Kongl. Maj:ts förslag den nationella talscenen skulle komma att få en missgynnad ställning. Teaterkomitén har beräknat, att om uteslutande operaverksamhet skulle utöfvas på stora teatern, en årlig brist af 27,800 kronor skulle uppkomma, och att om talscenen och sångscenen förenades å stora teatern under gemensam ledning, en årlig brist skulle uppstå af 54,200 kronor, hvaremot om man anordnade två skådebanor under gemensam förvaltning man skulle få en årlig behållning af 39,100 kronor. Af dessa siffror kan man ju draga samma slutsats, som den förre talaren, eller att den dramatiska skådebauu beräknats lemna en behållning, som skulle komma den lyriska scenen till godo. Men han har dragit den enligt min mening origtiga slutsatsen, att denna anordning skulle blifva menlig för den dramatiska konsten. Jag kan för min del icke finna någon-ting för den dramatiska konsten nedsättande eller eljest olämpligt deri, att då staten anser sig böra vidtaga anordningar för främjande af en mot konstens fordringar i möjligaste mån svarande teaterverksamhet, och man är på det klara dermed, att staten bör främja båda grevarna af teaterverksamheten, såväl den lyriska som den dramatiska, staten då låter den viust, som beräknas uppkomma på talscenen, hvilken har lättare att bära sig, komma till godo den lyriska, som har svårare att bära sig. Jo, säger då talaren, om jag fattade honom rätt, en sådan anordning skulle kunna leda dertill, att, om teatern råkade i ekonomiskt trångmål, det föreslagna teaterbolaget icke alltid skulle kunna motstå frestelsen att för att förbättra affärerna på talscenen gifva pjeser, som vore mer eller mindre underhålliga, men som gäfve goda hus. Denna farhåga synes mig skäligen långsökt, och jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på, att enligt den organisation, som skulle gifvas åt teaterbolaget, erforderliga garantier synes komma att vinnas mot sådana eventualiteter, som talaren befarade. Enligt det upprättade förslagskontraktet skulle nemligen af de fem medlemmar, af hvilka bolagsstyrelsen skulle bestå, Kongl. Maj:t utse tre, bland dem ordföranden och verkställande direktören, som skulle vara teaterns chef med ledning af hela den konstnärliga och finansiella förvaltningen. Visserligen skulle enligt förslaget den verkställande direktören underställa vissa frågor, bland dem valet af teaterstycken, styrelsen, men då de af Kongl. Maj:t tillsatta ledamöterna bilda majoritet, och dessa ledamöter icke behöfva tagas inom teaterbolaget, skulle ju äfven för det oförmodade fall, att de af bolaget utsedda styrelseledamöterna skulle tillstyrka införande af sämre repertoire, alla möjliga garantier finnas för att teaterverksamheten komme att ledas med nödig hänsyn till en sund konstns fordringar. Jag tror, att ur den synpunkten de mot Kongl. Maj:ts förslag framställda betänkligheterna icke äro befogade.

Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)

Herr Lundeberg: Vid den utgång frågan fått i medkammaren kan det ju icke vara skäl att uppehålla tiden med många ord om densamma, men jag har blifvit uppkallad af ett af den förste ärade talarrens yttranden. Han framhöll nemligen, att det icke kunde vara berättigadt, när statsutskottet yttrar, att den nu föreliggande lösningen af teaterfrågan vore väl funnen. Jag tillåter mig icke att ingå på det konstnärliga i frågan; jag vill blott betona, att det synes mig vara af den komité, som nedlagt så mycket arbete på utredningen af denna angelägenhet, till fullo påvisadt, att teaterfrågan icke kan lösas genom sammanförande af de båda scenerna på en gemensam skådebana, och att, såsom en konsekvens deraf, man måste vara betänkt på att anordna två skådebanor. När man då skall ordna ekonomin för de båda teatrarne, får man icke förglömma, att Riksdagen under en lång följd af år framhållit, att teaterfrågan icke må lösas annorlunda än så, att staten befrias från allt ansvar för uppehållandet af teaterverksamheten utöfver det bidrag Riksdagen därför anslagit, d. v. s. 60,000 kronor. Det är sålunda en mycket knapp marginal i detta fall tillmätt. Med hänsyn till detta Riksdagens uttalande, som fick sin särskilda pointering 1889, hafva också de vederbörande, hvilka ordnandet af denna angelägenhet ålegat, arbetat *med det resultat*, att för staten vunnits en teater, hvars anskaffande icke kostat staten mer än medgifvandet af de vilkor, som det varit nödvändigt att uppställa och för staten att sanktionera i fråga om anskaffandet af de nödiga medlen. Till följd af detta medgifvande står en teater, tillkommen genom en energi, som icke utgått från Riksdagens sida, nu snart färdig att öfverlemnas till statsverket, utan att staten på något sätt behöft bidraga till de kostnader, som varit nödvändiga för dess åstadkommande. Men vederbörandes omsorg har icke blott sträckt sig till själva teaterns byggande. De hafva också sökt ordna det derhän, att teaterverksamheten skulle kunna uppehållas utan något statens vidare ingripande än genom de 60,000 kronor, som af ålder, kan man säga, varit för ändamålet anslagna. När nu dessa vederbörande, som insatt all sin energi, allt sitt intresse och all sin omtanke för att uppfylla det af Riksdagen uppställda vilkoret i fråga om teaterverksamhetens uppehållande utan ökad statsbidrag, realiserat detta på sådant sätt som nu föreligger; när det nu verkligen funnits män, nog varma för konsten, nog intresserade, nog ambitiösa, om jag så må säga, att erbjuda att denna verksamhet skall på deras risk och räkning uppehållas utan någon som helst risk för staten, då må det väl vara utskottet tillåtet att säga, att detta är en väl funnen lösning af teaterfrågan. Jag sammanfattar hvad jag sagt deri, att staten har fått en teater, som icke kostat staten ett öre; staten har fått ett konsortium, som i första hand till ett belopp af 195,000 kronor ikläder sig ansvarigheten för uppehållandet af teaterns verksamhet. Staten mellanträder icke förr än dessa 195,000 kronor äro uppförade och derefter äfven den fond af 500,000 kronor, som icke Riksdagen har framkallat och skapat men väl det konsortium, som åtog sig teaterns byggande. Är icke en sådan lösning väl funnen, vet jag icke hvad som är det. Det säges, att det är någonting för den dramatiska konsten ovärdigt att behandlas såsom en tjenarinna för den lyriska

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

scenens uppehållande. Men i förevarande afseende synes det, att man ej kan fördela arbetet i tvenne afdelningar utan tvärtom måste sammanföra krafterna till *gemensamt arbete* för uppehållande och bevarande af såväl den lyriska som den dramatiska konsten, och på det att staten må kunna fullgöra de förpligtelser, som densamma i detta fall åligger, nemligen att vara en målsman för dem båda. Under sådana förhållanden tror jag, att det förslag Kongl. Maj:t här framlagt, hade varit väl förtjent af ett bättre tillgodoseende från Riksdagens sida. Särskildt håller jag före, att de män, som åtagit sig den svåra och grannliga uppgiften att i detta fall företräda Riksdagen och fylla det allmännas förpligtelser, *gjort sig väl förtjenta om så väl konsten som det allmänna.*

Jag kan naturligtvis, med den uppfattning, jag i saken hyser, icke annat än yrka bifall till statsutskottets förslag. Jag vet icke, hvad resultat ett afslag kommer att medföra, men att det för konsten kan medföra en stagnation samt äfven andra följder, för hvilka de som nu motsätta sig förslaget, möjligen icke gjort sig fullt reda, håller jag för ganska sannolikt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Leman: Teaterfrågan är väl både de facto och de jure fallen för denna riksdag, men det må tillåtas mig att, såsom lifligt intresserad för dess lösning, ännu i sista timmen yttra några ord om densamma. Jag kan icke neka till att jag beklagar, att frågan icke blifvit löst, men å andra sidan får jag säga, att jag för min ringa del är belåten dermed, att icke lösningen blifvit sådan utskottet föreslagit. Jag underskattar långt ifrån komiténs och utskottets arbete, men icke tror jag det skulle hafva varit lyckligt, om Riksdagen godkänt den föreslagna lösningen. Jag tror vidare att stämningen mot denna egentligen mynnar ut i ogillande af svenska teaterns inköpande. Jag erkänner, att jag förlidet år hade en annan uppfattning, men jag har sedermera sökt sätta mig in i saken och kommit till den åsigt, att det icke vore lyckligt, om detta teaterköp blefve af. Det blefve enligt min tro en halfmesyr, då man på den inköpta teaterns reparation säkerligen finge nedlägga stora kostnader. Så gick det också, då nuvarande dramatiska teatern inköptes; det dröjde icke länge, förrän anspråken ökades, förrän man insåg, att den inköpta teatern till följd af tidens växande kraf var mer eller mindre oduglig. Fruktan för att det skulle gå så äfven nu har för många inom Andra Kamraren säkerligen varit det afgörande skälet, då de röstade för afslag å den kongl. propositionen. Då frågas det: "hvad vilja de som röstat för afslag? Den nuvarande dramatiska teatern är omöjlig; huru skall frågan lösas?" Jag anhåller få med några ord angifva, huru jag tänkt mig en lösning, som jag tror vara den enda möjliga, då man icke vill inhysa både den dramatiska och lyriska scenen i det nya operahuset, hvilket komitén efter undersökning funnit, om än icke omöjligt, dock ganska svårt. Det enda sättet torde vara att åstadkomma en nybyggnad för den dramatiska scenen. Men, har man sagt, huru skall detta blifva möjligt, då det beräknade kostnadsbeloppet är så ofantligt stort, då det

Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts)

öfverstiger den till 600,000 kronor uppskattade kostnaden — jag säger med lit *uppskattade* — för svenska teaterns inköp och iståndsättande? För min del har jag tänkt mig en ny byggnad kunna åstadkommas på följande sätt: den vid dramatiska teaterns försäljning inflytande köpeskillingen öfverlemnas till ett bolag på vilkor att bolaget bygger ett nytt hus för den dramatiska teaterverksamheten, och att så länge denna på värdigt sätt upprätthålles, denna summa 360,000 kronor, kanske något mer eller mindre, får hos bolaget inestå mot första inteckning såsom räntefritt lån. Aktiekapitalet behöfde då icke blifva så stort, och när den nya byggnaden skulle uppföras, kunde man bygga såsom nu är vanligt samt anordna lokaler för uthyrning, hvilket jag tror säkerligare skulle löna sig. Jag kan icke tänka mig, att en hufvudstad sådan som Stockholm, skulle kunna vara utan en dramatisk teater, då alla svenska städer, från Göteborg till de mycket mindre göra stora uppoffringar icke blott för att uppehålla teaterverksamheten genom tillhandahållande af passande byggnader, utan äfven för att underhålla museér och dylika inrättningar. Stockholm är i detta fall lyckligare lottadt; utom det anslag det fått lemna till operan, är det befriadt från utgifter för liknande ändamål. Jag hör icke till dem, som fordra uppoffringar från kommuner för statsändamål, men jag antager, att intresset i Stockholm för erhållande af en värdig dramatisk teaterbyggnad skulle visa sig vara så stort, att det icke blefve svårt att få ihop ett tillräckligt aktiekapital. Och om det är sant, hvilket jag icke heller betvivlar, hvad teaterkomitén yttrar, att just den dramatiska teaterverksamheten är lönande, synes det mig, att ett företag, sådant jag nu förslagsvis antydt, icke skulle i ekonomiskt hänseende vara vådligt, utan lika väl kunna bära sig i Stockholm som i utlandet, hvarvid det bolag, som öfvertog det samma, komme att ställas under sådan kontroll, som Kongl. Maj:t kunde finna nödig.

Jag har tillåtit mig framställa denna idé, som möjligen är oduglig, men jag har gjort det såsom lifligt intresserad för teaterfrågans lösning och då jag funnit den nu föreslagna lösningen icke vara ett lösande, utan ett afhuggande af den gordiska knuten.

Herr Ljungberg: Jag föreställer mig, att då staten inlåter sig i en egendomshandel, är det Riksdagens pligt att se till, att den fullt motsvarar det ändamål, som dermed afsetts. Hvad den s. k. svenska teatern beträffar, som nu är ifrågasatt att inköpas, har erfarenheten visat, att den både i akustiskt hänseende och med hänsyn till sitt läge är otjenlig. Vi veta, att en af de mest populära skådespelare och teaterdirektörer, som funnits i vår stad, har förgäfvets försökt uppehålla teaterverksamheten i densamma. Och vid det besök riksdagsmän för någon tid sedan der gjorde fann man, att det till och med på till scenen närbelägna platser icke var möjligt att tillbörligt höra de uppträdande. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, huru man kan tänka på att inköpa denna teater. Det finnes ju andra utvägar. Jag föreställer mig, att man kunde uppgöra med ett bolag eller en byggnadsentreprenör att på tjentligt ställe uppföra en teater, hvilken man sedan kunde förhyra på en tio år eller så omkring. Någon brådska är det

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

sannerligen ej heller att försälja den dramatiska teatern, ty ju längre den står desto mera stiger tomtvärdet, så att det går mycket väl an att ett annat år få de 360,000 kronor, som nu utlofvats, och kanske med ränta. Jag anser därför, att man gjorde klokast att först och främst utse någon plats, tjenlig för en sådan nybyggnad och sedan vidtala en entreprenör, som åtog sig uppförandet af densamma, hvar-efter man kunde hyra den nya teatern på någon tid och derigenom få tillfälle att försöka den. Då vore icke något större kapital bortkastadt. I betraktande häraf, kan jag icke finna skäl att antaga det nu föreliggande förslaget, utan hemställer om afslag å betänkandet.

Herr Walldén: Jag trodde, efter den utgång frågan fått i Andra Kammaren, att den icke skulle komma att taga mycken tid här, men då flere talare hafva uppträdt och rigtat anmärkningar mot den verkställda utredningen och det förslag som framstälts, kanske det kan till-låtas mig, som är den enda i kammaren, hvilken deltagit i denna kom-ités arbeten, att yttra några ord.

Inom komitén var man genast på det klara med, att den första viktiga uppgift, man hade att lösa, var att söka skaffa den dramatiska scenen om jag så får säga tak öfver hufvudet. Den nuvarande dra-matiska teatern har blifvit af myndigheterna utdömd, och det lider väl intet tvifvel, att föreställningarna på densamma blifva förbjudna och måste förbjudas, emedan den är i högsta grad eldfarlig. Komiténs ledamöter besökte sjelfva teatern och togo kännedom om dess beskaffen-het i alla vinklar och vrår och funno dervid, att der voro hopade inom en liten rymd en massa bräunbara ämnen och så vådliga tillställningar, att de allra största olyckor skulle kunna inträffa icke blott för dem, som i salongen åskådade skådespelet, utan i all synnerhet för den uppträdande personalen och de biträden, som der behöfvas. Att såle-des fortfarande använda den nuvarande dramatiska teatern får man icke tänka på. Nästa spelår börjar redan om några veckor och vill man, att den dramatiska scenens verksamhet skall fortgå, måste man bereda den en annan lokal. Komitén sökte också flera utvägar för att finna en lösning på denna fråga. Man tänkte sig möjligheten, att den dramatiska scenen skulle kunna inflytta i det nya teaterhuset vid Gustaf Adolfs torg tillsammans med operan. Men det visade sig vid den ganska noggranna undersökning, som verkställdes af komitén, att detta icke lät sig göra utan ganska stora tekniska svårigheter, hvilka dock kunde öfvervinnas, ehuru man ej kunde undvika att åstadkomma trängsel, otretnad och svåra rubbningar i teaterverksamheten. Största hindret låg emellertid i de ekonomiska förhållandena, emedan man kunde antaga, att det hela icke skulle komma att bära sig, utan medföra förlust.

Vidare lät komitén undersöka, huruvida icke den dramatiska tea-tern skulle kunna ombyggas, så att den blefve mindre eldfarlig och för sitt ändamål lämpligare. Resultatet häraf kunna herrarne se af bil. 13 till komiténs betänkande. Det lät sig visserligen göra, men det kostade 250,000 kronor, och det blefve ändå ej fullt tillfredsstäl-lande; platsernas antal i salongen skulle komma att minskas med om-

Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)

kring 100, hvilket å andra sidan minskade recettinkomsten och således möjligheten att få utgifter och inkomster att gå ihop.

Komitén undersökte äfven, huruvida icke en ny teater skulle kunna åstadkommas; och jag kan lugnt försäkra herrarne, att detta var den tanke, som mest tilltalade komitén och med hvilken vi sysselsatte oss ganska mycket. Vi tänkte först efter, hvilka tomter man skulle kunna erhålla. Redan detta var icke lätt, ty tomten måste vara centralt och väl belägen; men i centrala delar af staden pågår en liflig byggnadsverksamhet, så att der är svårt att få tomter, och de, som finnas, äro dyra att förvärfva. Således måste man se till, om det fans någon obebyggd och väl belägen tomt, som man kunde få gratis, ty annars var det klart, att företaget skulle blifva alldeles för dyrt. Man trodde sig, i fråga om två väl belägna byggnadsplatser, nemligen vid Nybroplanen och platsen framför hofstallet, hvilka båda tillhöra Stockholms stad, kunna antaga, att staden med hänsyn till ändamålet skulle upplåta dessa begge värdefulla tomter utan att därför fordra betalning. Återstod nu att låta uppgöra ritningar och kostnadsförslag. Detta skedde. Kostnaden gick till 925,000 kronor för en teater å Nybroplanen och till 980,000 kronor för teater å platsen framför hofstallet. Detta utom tomterna. Sedan kom man till frågan, huru man skulle få penningar. Man skulle ju kunna tänka sig, att möjligen de 360,000 kronor, som dramatiska teaterns försäljning inbringade, kunde förvaltas såsom en byggnadsfond, tills den nått det belopp, som vore för ändamålet erforderligt. Men huru länge skulle det dröja och huru ordna för den dramatiska scenen under tiden? Det syntes komitén knappast tänkbart, att anslag skulle af Riksdagen beviljas till byggande af en teater, ej heller var det antagligt, att Stockholms stadsfullmäktige, som nyss beviljat 600,000 kronor till en teaterbyggnad och nu skulle upplåta tomt gratis, också skulle bevilja medel till byggnaden. Att det skulle kunna tillskapas ett nytt teaterkonsortium, som skulle åtaga sig att uppföra den ifrågasatta byggnaden, kunde man icke ens förmoda. Teaterkonsortiet, som färdigbyggt det stora nya operahuset vid Gustaf Adolfs torg, har för detta ändamål fått upptaga ett lotterilån, och inom komitén var man af den meningen, att något vidare lotteri borde icke komma i fråga. Då man dessutom var af den åsigten, som jag tror är riktig, att den teater, i hvilken den kongl. dramatiska scenen skulle inrymmas, borde vara en statsfastighet, men då staten icke brukar bygga sina hus med lånta medel, hvilka intecknas i huset, fann man ej heller den utvägen möjlig att förorda, att byggnadskostnaderna skulle bestridas med lånta penningar. När man således icke såg sig i stånd att finna något sätt att anskaffa den erforderliga penningssumman, måste man, ehuru med mycken motvilja, låta tanken på en nybyggnad fara. Men då hade man intet annat att välja på än den teater, som nu begagnas af kongl. operan och som två gånger blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen till inköp — ett förslag, som åtminstone sista gången bifölls af denna kammare; huruvida det bifölls äfven första gången frågan var före, mins jag ej. Man kunde nu erhålla den till ett pris, som sakkunnige efter värdering förklarade icke vara öfverdrifvet, utan utgjorde hvad man skäligen kunde anse, att den

såsom teater borde kunna betala. Vi läto nu undersöka husets beskaftenhet och beräkna kostnaderna för dess reparation. Besigtningmännen, som voro stadsarkitekten Salin och kontrollerande ingenjören vid teaterbyggnaden, kaptenen vid väg- och vattenbyggnadsörpsen Lindahl, förklarade, att mot husets stomme fans ingen anmärkning, grund, väggar och tak voro i oskadadt skick. Detta kunna herrarne se af bil. 15 i komiténs betänkande. Men deremot är det alldeles gifvet, att under ett så mångårigt begagnande och kanske utan tillräckligt underhåll huseis yttre har blifvit mycket ruskigt; och det är, antager jag, detta som stött många. De gå dit, se på huset och kunna icke undgå att finna, att det ser mycket ruskigt ut; det har ju ej heller blifvit omputsadt och underhållet på länge. Vidare är det klart, att hela innanredet, så vidt det består af trä, är mycket nött, samt att målningen behöfver renoveras. Men allt detta kan efter sakkunniges beräkningar ske för en uppgifven kostnad, som jemte kostnader för nödiga akustiska förändringar skulle belöpa sig till 75,000 kronor. För vidtagande af dessa åtgärder och för inköpet, tillsammans således 575,000 kronor, har man köpeskillingen för dramatiska teatern och reservfonden. Nu säger man emellertid: denna teater är så dålig, att det kan icke komma i fråga att förvärva den. Man klandrar särskildt akustiken. Jag vill visst icke påstå, att denna är den allra bästa tänkbara, men hvad jag bestämdt vågar förklara, är, att den är långt ifrån så dålig, som det blifvit ett talesätt att säga. Att bedöma sådana akustiska förhållanden är för öfrigt i viss mån beroende på subjektiv uppfattning. Icke alla skådespelare tala lika bra och icke alla åhörare höra lika bra. Det kan finnas gradationer. Somliga tycka, att akustiken är ganska bra, andra, att den är sämre. Jag vill dock anförä en kompetent auktoritet, som jag tror icke skall kunna jäfvas. När den stora italienska skådespelerskan Duse var här för några år sedan och uppträdde på operan med sin trupp, hade hon, enligt hvad operachefen inom komitén yttrat, varit ganska tillfredsställd med operans akustiska förhållanden, och hon hade dock uppträdt på åtskilliga teatrar i både gamla och nya världen. Jag har också sjelf ganska ofta besökt denna teater och der hört både talpjeser och sångpjeser och har icke kunnat finna den så dålig i akustiskt afseende. Må vara, att den i mångas tanke icke är så god, som man skulle önska, men man får icke bedöma den sådan den nu är, ty det är ju meningen att afhjelpa just de förhållanden, som kunna anses vara orsaken till dess mindre fördelaktiga akustik. Dit höra detta s. k. galleri på tredje raden, som verkar såsom en ljudfångare, och parterren under första radens fond. Bådadera är det meningen att afstånga, hvarjemte parkettgolvet skulle höjas i sammanhang med orkesterns förminskande. Alla dessa anordningar skulle, enligt hvad sakkunnige säga, leda till väsentligt bättre akustiska förhållanden. Kostnaden härför är också inberäknad i det uppgifna beloppet 575,000 kronor. Jag kan således för min del omöjligt erkänna, att det är en dålig utväg att skaffa dramatiska teatern en fristad genom att köpa svenska teatern. Jag är fortfarande öfvertygad om, att under nuvarande förhållanden är det — visserligen icke den bästa tänkbara utvägen — men den bästa

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)

möjliga. Man hör visserligen -- och det är till min glädje jag hört det både i Andra Kammaren och här -- att det skall finnas stora sympatier för att en ny teater skall byggas; men jag fruktar storligen, att, när det komme derhän, att Riksdagens medverkan dertill skulle tagas i anspråk, det kanske ändå icke blefve så lätt att få denna teater till stånd, och under hela tiden, under alla dessa förberedande åtgärder, under hela byggnadstiden skulle den dramatiska teatern vara utan någon särskild lokal för sin verksamhet.

Man har vidare sagt, att läget skulle vara så dåligt. Jag skall endast bedja få anmärka, att det är ytterst centralt; det är icke långt från stadens medelpunkt, man kan nästan säga, att det ligger i den. Läget är i ett af stadens bästa och mest fashionabla kvarter. Men teatern ligger icke vid en trafikerad gata, och hvarför behöfver den ligga vid en sådan? Jo, därför att allmänheten skall hafva lätt att gå in och förse sig med biljetter. Men sedan operan och dramatiska teatern blifvit en gemensam institution, de kongl. teatrarna, kommer naturligtvis biljettförsäljningen äfven för dramatiska scenen att ske i det nya teaterhuset vid Gustaf Adolfs torg. Att gå till teatern på Blasieholmen är heller icke långt och spårväg passerar på ett par minuters väg derifrån. Med läget tror jag således icke, att det är så farligt.

Det har vidare sagts af en talare här i Första Kammaren, att dramatiska teatern skulle komma att tienstgöra såsom en tjenstqvinna åt operan för att skaffa operan inkomster, och att foljden deraf skulle blifva, att dramatiska teatern komme att skötas på ett sätt, som icke vore konsten värdigt och som icke motsvarade dess höga uppgift, utan endast hade till syfte att tjena in penningar. Då ville samme ärade talare hellre låta teaterverksamheten utöfvas af enskilda för deras räkning. Jag nödgas erkänna, att jag icke förstår detta. Kan det ligga något för den dramatiska konsten menligt eller på något sätt fördömkande eller som kan leda till, att dess verksamhet icke blir sådan den bör vara, deruti, att den inordnas under gemensam styrelse och förvaltning med sin, om jag så får säga, tvillingsyster, den andra grenen af dramatisk konst, operan. Detta är ju endast att återföra organisationen till hvad den var från 1813 till 1888, under hvilken tid teatern stundom spelade på en scen och vissa tider på två, men under samma förvaltning. Och under denna tid har institutionen haft sina förnämsta glansdagar. Jag vill icke tillåta mig något omdöme om det sätt, på hvilket den association, som innehaft dramatiska teatern från 1889 till nu, utöfvat sin verksamhet. Visst icke! Jag är öfvertygad, att den varit ledd af de bästa afsigter och gjort så godt den kunnat. Men jag undrar ändå, om resultatet af denna verksamhet kan jämföras med de tider, på hvilka jag nyss syftade. Jag behöfver blott erinra om namnen Georg Dahlqvist, Nils Vilh. Almlöf, Edvard Svartz, Elise Hvasser m. fl. och om den repertoar, som af dem framfördes. Och nog måtte det väl vara lämpligare att, om dramatiska teatern lemnar öfverskott, detta går in i den för de k. teatrarne gemensamma kassa, från hvilken dramatiska teatern får sina behof till fullo bestridda, än att det går i enskildes fickor. Jag kan således

icke förstå hela detta resonnement, som går ut på, att det skulle vara något för den dramatiska scenen olämpligt, att den förvaltades tillsammans med operan.

Jag beder om ursäkt, att jag kanske talat väl länge, men jag har ansett, att från komiténs sida något borde sägas, som kunde gifva en ledning för bedömandet af dess uppfattning; och jag hoppas hafva visat, att komitén alldeles icke varit ledd af någon tanke på att tillfoga den dramatiska konsten något men, utan tvärtom. Nu har emellertid förslaget fallit i Andra Kammaren och jag förmodar, att vid sådant förhållande hela frågan har fallit. Deraf följer bland annat, att det ordinarie anslaget på 60,000 kronor till följd af det dervid af 1889 års Riksdag fästade vilkor, tills vidare åtminstone, icke får utgå. Utaf detta skulle återigen kunna följa, att enligt samma Riksdags beslut, Stockholms stad vore berättigad att återfordra sitt byggnadsanslag till nya teatern å 600,000 kronor, ty i samma ögonblick ordinarie anslaget icke vidare utgår, skall, enligt den träffande öfverenskommelsen, nämnda byggnadsanslag återbetalas. Jag tror nu visserligen icke, att allt detta behöfver inträffa, ty jag föreställer mig, att den saken kan ordnas genom en ny kongl. proposition redan till denna Riksdag, men i det skick, frågan för ögonblicket befinner sig, och om någon ändring deri icke före riksdagens slut mellankommer, förhåller det sig så, att vilkoren för 1889 års beslut och öfverenskommelser icke blifvit uppfyllda. Det bolag, som bildats för att bereda hvad Riksdagen 1889 uttryckligen fordrade, nemligen en särskild från statens alldeles skild ansvarighet för uppfyllande af teaterns förbindelser, har nemligen genom afslaget på den kongl. propositionen blifvit löst från sitt erbjudande, och huruvida något annat kan skaffas, torde stå i vida fältet. I alla händelser lär nog för dramatiska teatern icke kunna beredas tak öfver hufvudet, så vida den icke skall trängas in i den nya operan på ett eller annat sätt. Med ett ord, här måste genast börjas nya underhandlingar, sökas nya anordningar och arrangement i riksdagens elfte timme, och under hela denna tid vet man hvarken vid den ena eller andra teatern, huru det skall blifva. Inga engagementer kunna afslutas, ingenting organiseras. Det är efter mitt förmenande ett mycket bedröfligt skick, hvori frågan kommit, och jag kan aldrig förmoda, att Första Kammaren skulle vilja dela ansvaret för det rent negativa sätt, hvarpå denna fråga blifvit behandlad. Om åtminstone något positivt förslag framstälts, som man efter granskning kunde godkänna! Men så har icke skett, och under sådana förhållanden skall jag bedja att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Möller: Det har höjts så många sorgsna röster öfver denna, som jag hoppas, för alltid fallna fråga, och jag skulle naturligtvis icke haft något skäl att tala rörande densamma, om jag ej önskade att åtminstone få strö en blomma på grafven, under förutsättning nemligen att det verkligen är eu graf, från hvilken vi slippa se liket åter uppresa sig nästa år. Såsom stöd för en sådan farhåga, ber jag att få erinra herrarne om att det förut gått med denna fråga på samma sätt som då man i Asgård slagade galten Serimner den ena dagen:

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)

han var lika frisk och färdig den nästa. Nu har det visserligen af en ärad vän och ledamot af statsutskottet samtalsvis meddelats mig, att derest Riksdagen skulle visa sig nog otacksam mot desse välgörare, som utbjudit den, efter hvad vi nyss hört, utmärkta svenska teatern, att icke mottaga anbudet, skulle densamma komma att försäljas till en teaterdirektör i Stockholm. Om än en sådan sak af somliga skulle mottagas med ledsnad, skulle underrättelsen härom hos mig väcka tillfredsställelse, dock, som jag förut sagt, känner jag mig icke fullt trygg, förr än talet härom blifvit verklighet. Vi hafva sett egendomligare saker än så passera, jag tror, att svenska teater-projektet är ganska segliffvad, och jag skulle för min del ingalunda blifva förvånad, om vi ånyo finge se det stiga upp igen friskt och färdigt.

Jag vänder mig nu emot den föregående talaren, som lofordade den svenska teatern, särskildt hans påstående, att dess akustiska brister icke vore så stora, som man vill göra troligt. Jag har mig naturligtvis icke bekant, om den ärade talaren sjelf besökt teatern i fråga, om det är hans eget omdöme, hans egna öron eller någon annans, som bibragt honom denna öfvertygelse. Jag har sjelf trott, att jag har en ganska god hörsel, jag har ofta besökt denna teater, under dess olika skeden, och jag kan konstatera, att man hör högst olika på olika platser i salongen. Sitter man på andra och tredje bänkraden på parkett, hör man bra, men flyttar man upp på 5:e eller 6:e bänken, så hör man dåligt. På 10:e bänken hör man återigen ganska väl, men längre in under 1:sta raden hör man ganska illa. På samma sätt på raderna, der man från många platser hör till och med orkestermusik ofullständigt, och den bör väl höras bättre än en skådespelares talröst. Här nämndes en stor dramatisk artists omdöme om akustiken på svenska teatern, Signora Duses. Det är ju mycket vänligt af henne att till en teaterdirektör, som innehar sin plats under provisoriet, säga en fleurette vid afresan. Men detta torde få betraktas som en godtköpsartighet och intet annat. Jag skulle kunna uppräknat många italienska artister, hvilkas smickrande uttalanden äro af noll och intet värde. För några år sedan uppträdde i Stockholm en konstnär, af romanskt ursprung, som med sitt banala smicker rådde en ung sång-elev att uppträda, oaktadt, bland andra, både två kapellmästare och teaterdirektören sökt afråda derifrån. Det fick användas en synnerligen stark öfvertalning, innan han kunde få ur sitt hufvud, att icke den främmande konstnärens omdöme skulle väga mera än deras, som stodo honom nära. På samma sätt tror jag, att man får taga signora Duses uttalande. Jag tror, att våra egna skådespelare kunna vara precis lika goda auktoriteter.

Äfven på en annan sak ber jag få fästa uppmärksamheten, nemligen sjelfva teaterns inredning. Det har klagats i långa tider öfver det synnerligen otillfredsställande skick, i hvilket maskineriet, utrymmet på sidorna om scenen med flere anordningar befinna sig. Men allt detta betyder naturligtvis ingenting! Man har nu en gång fått i sitt hufvud, att man skall köpa denna teater och sedan ser man hvarken åt höger eller venster, utan går blott rakt mot det utstakade målet, hvilket dock, genom Andra Kammarens förtänksamhet, tyckes

vara slopadt. Jag inser och erkänner för visso den ofantligt svåra upp-
gift, som komitéen haft sig ålagd. Den har haft att välja emellan de
tre alternativen, och har naturligtvis valt det, som den ansett såsom
det lämpligaste. Om den nu gjort ett dåligt val, så får man vara
glad öfver medkammarens beslut. Den kalkyl, som är uppgjord, har
varit felaktig, man har handlat bona fide, men jag tror, att man hand-
lat något fördomsfullt. Jag tror, att åtskilliga siffror, skulle kunna
påpekas, som icke äro korrekta. Jag ber dem af herrarne, som hafva
intresse för frågan, genomläsa hvad flertalet af hufvudstadens tidningar
härvidlag haft att förmåla. De hafva utförligt utredt dessa siffer-
förhållanden.

För min del anser jag, att det är en stor lycka, att man åtmin-
stone får ett års provisorium, under hvilket man kan öfverväga hvad
som bör göras. Nu söker man naturligtvis att måla spöket på väggen:
allmän upplösning hotar den dramatiska och lyriska scenen, och man
har ingenting att sätta i stället. Herr Leman har framkommit med
ett förslag, och jag skall framställa ytterligare ett, som jag icke anser
outförbart, om man vill granska detsamma. Den dramatiska teatern
kunde väl ännu ett år begagnas. Det har visserligen talats så mycket
om eldfaran derstädes. Flertalet af herrarne voro ju med om beslutet
1892 och ansågo då, att den icke var mera eldfarlig, än att den kunde
bibehållas till 1898. Jag frågar, har trävirket i teatern sedan dess
blifvit så mycket torrare, att eldfarligheten ökats? Jag hörde i för-
middags, genom en ledamot af Andra Kammaren, att brandchefen i
Stockholm ganska ofta, för sig och sin familj, lär requirera biljetter
till dramatiska teatern. Kan man tro, att denne skulle vilja utsätta
sin familj för eldfara, om han befarade dylikt? Detta blott i förbi-
gående.

Ett annat förslag, som jag icke anser ohållbart, vore att låta de
båda trupperna begagna samma scen, och jag hoppas, att de skulle
komma till enighet åtminstone under en kraftig styrelse. Att operan
velat vara ensam herre på täppan, kan man nog förstå af komiténs
sammansättning, der operans intressen varit så starkt tillgodosedda,
under det att den dramatiska scenen fullständigt saknat målsmän för
sina intressen. Herr Almlöf satt visserligen en kortare tid i komitéen,
men på grund af sjukdom har han sedermera icke kunnat deltaga i
arbetet.

Jag har rådfört mig med en person, som, derest jag egde rätt
att nämna hans namn, herrarne skulle erkänna som en synnerligen
god auktoritet och fullt jemgod med dem, som åberopats af komitéen.
Detta är en person, som varit med vid teatern och som är fullt för-
trogen med teaterförhållandena sedan många år. Hans ord till mig
voro, att derest de båda scenerna blifva sammanförda i det nya opera-
huset, förutsatt naturligtvis att akustiken der blir god, konstnärernas
arbete snarare skulle vinna på detta än motsatsen. Man skulle kunna
minska både den lyriska och den dramatiska scenens personal, något
som i alla händelser både kan och bör göras. Om scenerna skulle
spela tillsammans, skulle man kunna slippa dessa täta ombyten af
repertoire, och den dramatiska truppen skulle, på samma sätt som den

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

lyriska, kunna egna ett omsorgsfullare arbete åt sina uppgifter. Herrarne böra betänka, hvilket ofantligt arbete som kräfvades af en orkester vid en opera i en stad med Stockholms folkmängd och dess relativt ringa tillgång på resande. Det fordras en ganska skiftande repertoir för att kunna spela för något så när goda hus. Först orkesterrepetitionerna, sedan repetitioner tillsammans med kör och solister. Herrarne inse, att med flere speldagar i veckan måste följa motsvarande omvexling i repertoiren, följaktligen ökad arbete, än om operaaftnarne inskränkas till 3 à 4. En orkester kan icke hålla sig uppe å den konstnärliga nivå, som man skulle anse önskvärd för vårt lands förnämsta orkester, med ett så forceradt, för kroppen och särskildt för nerverna ansträngande arbete. Häri skulle man således vinna en gifven förbättring, och jag ber dem, som komma att öfvertaga arbetet efter den nuvarande komitén, att noga betänka detta.

Men det är äfven en annan sak, som jag vill beröra alldeles lösryckt från den stora hufvudfrågan, och det är, huru Kongl. Maj:t tänkt sig ordnandet af styrelsen, nemligen att Kongl. Maj:t skulle i denna insätta tre ledamöter, hvaraf en skulle vara teaterns direktör. Men ser man efter, hvad denne direktör skulle uträtta, så reduceras detta nära nog till att endast vara styrelsens ödmjuka tjenare. Skall detta kunna blifva en uppgift för en själfständig person? Skall man kunna aumoda en person att egna sig åt ett så ansträngande och magtpåliggande arbete, som en teaterdirektörs, om han icke får åtminstone så stor handlingsfrihet att kunna ega rätt att engagera en artist eller en dansös utan att fråga styrelsen om lof. Hvad skall resultatet blifva, och huru skall, under sådana förhållanden, saken kunna skötas "på ett för konsten värdigt sätt"?

Jag har velat nämna detta, då det förvånar mig, att en sådan sak kunnat inflyta i komiténs betänkande. Komitén har försökt ordna saken så fördelaktigt som möjligt, för att undvika slitningar och tvister inom bolaget. Men detta kan ju tänkas i första hand komma att tvingas spela för att fylla kassan, och sedan skulle konsten komma i andra eller i tredje rummet.

Det skulle kunna vara mycket att tillägga. Frågan är, dess bättre, falien, och jag hoppas, som sagdt, att den aldrig återkommer i sitt nuvarande skick. Jag skall icke tillägga mera än ett par ord.

Min glädje öfver denna frågas utgång är så mycket större, som det åtminstone varit en liten motgång för en firma, med hvilken Riksdagen icke första gången inlåtit sig i affärer. Möjligen hafva herrarne kört talas om en bod eller agentur i staden, som, om jag icke minnes orätt, kallades "bureau universel", der man sålde cigarrer, velocipeder, viner, sardiner, gamla möbler, och Gud vet icke hvad denna "bureau universel" förde i marknaden. Jag undrar, om det icke finnes ännu en "bureau universel" här i staden, som tillhandahåller jernvägar, med eller utan nationalbelöning i form af två-millioners-fästningar, örlogshannar, små utställnings-lotterier, med eller utan mellanhänder, och utmärkta teatrar med dålig akustik, der de dramatiska artisterna skulle nödgas tala genom språkrör eller uppträda i pantomimer. Det är för mig en dubbel anledning att med tillfredsställelse helsa utgången af

denna fråga i Andra Kammaren, då det är den första stötestenen, denna firma råkat ut för. Jag hoppas, att det icke är den sista.

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Herr Björnstjerna: Med upprigtigt beklagande har jag hört den utgång, frågan fått i Andra Kammaren, hvarigenom den vid denna riksdag har fallit. Med beklagande och förvåning har jag hört så många röster i denna kammare höjas emot ett förslag, som kostat så mycket arbete, som det nu föreliggande förslaget har gjort. Detta förslag, som kunnat lösa frågan på ett tillfredsställande sätt, har man nu förkastat. Sådana skäl som dem, med hvilka den siste talaren afslutade sitt anförande, böra icke komma i betraktande. Man bör väl se saken sådan den är och icke tänka på de personers öfriga verksamhet, man skall aftala med.

Efter det utförliga och bevisande anförande, som min ärade kollega på stockholmsbänken har haft, och med den ställning, i hvilken frågan nu befinner sig, skall jag be att få tillägga endast några få ord.

Han framhöll den stora svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att åstadkomma en teaterbyggnad på en annan plats. — Här har framhållits såsom den lättaste sak i världen, att man skall bygga en ny teater. Huru vet man då, att akustiken i denna blir bättre än i den nu ifrågavarande teatern. Han har visat, att akustiken kan mycket lätt förbättras på den s. k. svenska teatern. Men det finnes en punkt, som han icke framhållit, men som jag nu skall be få påpeka. — Den siste talaren nämnde, att svenska teatern stiger nog upp frisk och färdig igen. Ja, det är nog så, att den stiger upp frisk och färdig. Om icke staten köper denna teater, kommer den nog, så god den är och visat sig vara under hela den tid, som operan vistats derstädes, snart att stiga upp frisk och färdig med ett operettsällskap, som öfvertager teatern, och då blir den en mycket farlig konkurrent till både operan och dramatiska teatern. — Detta är ett mycket talande skäl att icke släppa detta tillfälle att nu förvärfva den svenska teatern, när man kan få den för obetydligt mera, än hvad dramatiska teaterns försäljning skulle inbringa.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid. Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Hans excellens friherre von Essen: I likhet med den siste talaren kan jag icke lemna obesvarade några uttryck af den näst föregående talaren. De insinuationer, som han framkastade emot de män, som erbjudit sig att sälja svenska teatern, anser jag vara ogrundade och sådana, att man icke har rätt att framkasta dem, då man icke har någon grund att stödja sig på. Jag har, i motsats emot honom, den personliga öfvertygelsen, att den försäljning, som nu erbjudes staten, kan mycket bättre och med större framgång åstadkommas till andra personer. Men då inträffar, hvad den siste talaren yttrade, att staten derigenom har skaffat sig en konkurrent, som för framgången af teaterverksamheten i ekonomiskt afseende kan blifva ganska farlig.

Den talare, på hvilken jag här syftar, yttrade också, om jag hörde rätt, att en sammanslagning af den lyriska och dramatiska scenen vore

*Angående
de kongl.
teatrarne.*
(Forts.)

önskvärd. Denna fråga har äfven varit under behandling flere gånger och blifvit kullslagen lika många gånger, trots att många auktoriteter uttalat sig för densamma. Man har också ingått i ekonomiska beräkningar uuder en sådan förutsättning, men man behöfver icke känna förhållandena synnerligen mycket för att inse, att äfven om de båda scenerna kunde med framgång vara sammanslagna under förflutna tider, då Stockholms befolkning icke var mera än $\frac{2}{3}$ af hvad den nu är och turistströmmens freqvens var ganska ringa, så kan icke den nuvarande publiken tillfredsställas med mindre, än att operan har tillfälle att gifva föreställningar åtminstone 4 à 5 gånger i veckan. Skulle nu den dramatiska scenen äfven inrymmas på operan, då frågar jag: när skall tid beredas för de nödvändiga repetitionerna? Jag tror, att detta icke låter sig göra, ty då fordras det, att scenen skall vara tillgänglig för dem båda. En annan omständighet, som bör tagas i betraktande, är, att för att upprätthålla såväl den ena som den andra scenen, måste artisterna aflönas ganska högt, ty derföretan får man icke goda och skickliga artister. Och det är gifvet, att om såväl operan som dramatiska teatern mera sällan komma att spela, då de ju skola dela scenen, kommer hvarje spelafton att blifva ganska dyrbar, då den aflöning, en artist kräfer, icke kan sänkas, derför att de få spela mindre ofta, och då blir, som sagdt, hvarje spelafton synnerligen dyr på de båda scenerna. Det vore sannerligen en mycket sämre ekonomi att gå till väga på det sättet än att gifva dem tillfälle att oftare spela. De måste hafva sina aftonpenningar, och dessa måste då höjas, för att de skola få en tillfredsställande aflöning. Det är många skäl, som tala för att icke sammanslå de båda scenerna.

Den auktoritet, som den af mig åsyftade talaren nämnde, gäller enligt mitt förmenande ingenting, då det är fråga om att beräkna sakens ekonomiska sida. Det må vara, att, såsom han sagt, förvaltningen blir billigare, men det betyder föga i jemförelse med ersättningen till de sceniska konstnärerna. Detta är en sak, som många gånger framhållits, icke allenast nu inom komitén, utan äfven långt förut i flerfaldiga betänkanden.

Man föreställer sig, att Riksdagen skulle vilja utbetala en så hög summa som den nu ifrågasatta för att bygga en ny teater. Derpå har jag ringa förhoppning. Detta är endast framställt, befarar jag, såsom ett skäl för afslag på en framställning, som, enligt mitt förmenande, är den enda rigtiga och kloka. Jag skulle icke hafva uppehållit tiden, då frågan ju redan är fallen, men jag anser mig böra bemöta sådana anmärkningar, som äro grundlösa.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr tal-
mannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Åkerhielm, Gustaf*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 68, röstar

*Angående
de kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—53;

Nej—55.

Föredrogs å nyo och företogs paragrafvis till afgörande statsutskottets den 23 och 26 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 69, i anledning af Riksdagens år 1897 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statstverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1896.

§ 1.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Herr Falk: Då jag har en flerårig erfarenhet af att kammaren just icke brukar egna så synnerligen stort intresse åt statsrevisorernas berättelser och de frågor, som dermed hafva sammanhang, är det för mig föga behagligt att här uppträda, och jag skulle icke heller hafva gjort detta, derest icke här föreläge en principfråga af den vigt, att jag anser den icke böra utan all uppmärksamhet förbigås.

Statsutskottet har efter mitt förmenande alldeles förbisett sjelfva principfrågan, men i stället gjort saken till uteslutande en räkenskapsfråga och till en ganska obetydlig sådan, och utskottet har till och med försett marginalen med en så lydande rubrik: "angående olikartad redovisning af rekryteringskostnader". Men denna rubrik är på långt när ej korrekt, ty ehuruval det ligger äfven något sådant der-

*Angående
redovisning af
rekryterings-
kostnader.*

Angående
redovisning af
rekryterings-
kostnader.
(Forts.)

uti, är dock frågan i sig sjelf långt allvarligare än så, ty den rör framför allt sättet för användande af riksstatsens besparingar.

Jag anhåller att få erinra om, att, på sätt nog de flesta af herrarne torde erinra sig, Kongl. Maj:t vid 1892 års urtima riksdag föreslog en förökning af stamstyrkan vid de norrländska infantericorpserna. Enligt detta förslag borde Vesternorrlands regemente erhålla en stamstyrka på 500 man af s. k. fast aflönade volontärer. I förbigående ber jag att få anmärka, att dessa icke voro volontärer i den bemärkelse, som förut fästats vid denna benämning, ty *volontärer* äro afsedda att vara *underbefälsämnen*, då deremot dessa skulle vara fullständigt likställda med öfrigt stammanskap, endast med den skillnad, att de antagas på kortare tid och mot kontant aflöning, och 1892 års urtima Riksdag utsträckte äfven till öfriga infanteriregementen rätt att antaga kontant aflönadt manskap. Den stat, som då var af Kongl. Maj:t föreslagen, upptog för dessa kontant aflönade volontärer 150 kronor såsom lön, hvaremot i denna stat ingen s. k. rekryteringskostnad fans upptagen. Riksdagen biföll Kongl. Maj:ts förslag. Det visade sig emellertid snart nog, att dessa 150 kronor voro otillräckliga för att dermed uppsätta nödigt antal manskap, och därför anvisade Kongl. Maj:t genom ett kongl. bref af den 13 december 1895 30 kronor för hvarje under år 1896 vid Vesternorrlands regemente antagen fast volontär och vid Norrbottens regemente för samma ändamål ett belopp af 10 kronor. Vid Vesternorrlands regemente togos dessa 30 kronor i anspråk för 240 man, summa 7,200 kronor, och dessa 7,200 kronor utgingo af hufvudtitelns allmänna besparingar; och det är häri man har att finna det hufvudsakliga uti revisorernas anmärkning, och revisorerna säga också uttryckligen, att detta förfarande "icke kunde anses stå i öfverensstämmelse med de i Rikets Ständers skrifvelse den 12 maj 1841 angifna grunder i afseende å dispositionen af besparingar å hufvudtitlarne". Här hafva vi således anmärkningens kärna.

Nu torde väl denna 1841 års skrifvelse vara ett för de flesta af kammarens ledamöter alldeles okänt dokument, ehuru väl det, gammalt till sitt datum, likvisst årligen återberopas uti statsutskottets memorial angående statsregleringen, likasom Riksdagen hvarje år å nyo beslutar, att de uti samma skrifvelse angifna grunder skola lända till efterrättelse vid användandet af besparingarna. Jag anhåller att få uppläsa det hufvudsakliga innehållet i denna skrifvelse: "De besparingar, hvilka intill nästa riksdag kunna å någon eller några af hufvudtitlarne uppkomma, må fortfarande af Kongl. Maj:t användas till sådana af oss ej förut pröfvade utgifter, hvilka hädanefter kunna finnas för rikets styrelse af oundgängligt behof påkallade för samma ändamål, som med hvarje hufvudtitels anslag afses, och hvilka utgifter alltid måste vara tillfälliga och icke af permanent egenskap, hvadan besparingarna i intet fall må komma in fråga att begagnas till bestridande af årliga löner och arfvoden, hvilka böra rätta sig efter den statsreglering, som af oss blifvit godkänd att gälla, intill dess densamma i vederbörlig ordning förändras".

Härutaf behagade kammaren finna, att i denna skrifvelse äro uttalade tvenne grundprinciper, den ena, att besparingarna *icke få an-*

vändas till af Riksdagen förut pröfvade utgifter, den andra, att de under inga villkor få användas till löner och arvoden, hvarjemte äfven påpekas, att de endast få användas till tillfälliga utgifter.

Nu är det väl alldeles uppenbart, att den stat, som Riksdagen på Kongl. Maj:ts proposition beslöt år 1892, är en af Riksdagen pröfvad utgift; derom kunna icke råda tvenne meningar. Likaledes lär det väl icke kunna bestridas, att åtminstone någon del af detta anslag blifvit använd till löner och arvoden. Jag ber att i detta fall få erinra om, att Kongl. Maj:t genom ett senare bref af den 22 januari 1897 medgifvit, att utaf de medel, som här äro i fråga, må användas 25 kronor "till hvarje rekapitulant vid Vesternorrlands regemente, hvilketens kvarstående i tjensten anses önskligt".

Nu säger man, att det kan ju vara, att så verkligen är förhållandet, men beloppet har ju varit behöfligt och dessutom så obetydligt, att det är ingenting att tala om. Jag erkänner mycket gerna, att beloppet nog har behöfts äfvensom att det behöfs säkerligen ännu mera för organisationens behöriga genomförande. Men om en förhöjning uti ett af Riksdagen pröfvadt anslag är af nöden, så måste väl denna förhöjning komma till stånd i samma ordning som sjelfva anslaget, d. v. s. genom en kongl. proposition till Riksdagen. Hvad det beträffar, att beloppet är så obetydligt, så kan jag visserligen medgifva, att 7,200 kronor äro eu relativt ringa summa, men om det går an att på ett origtigt sätt använda 7,200 kronor, så går detta lika väl an med en 10 gånger så stor summa eller hvilken summa som helst, och går det för sig vid *ett* regemente, så kan det lika väl ske vid ett annat; och går det an på *en* hufvudtitel, så går det lika bra an på alla de andra hufvudtitlarne.

Om nu Riksdagen skulle godkänna den förevarande punkten i statsutskottets utlåtande, så skulle detta mycket lätt kunna uppfattas så, som om Riksdagen på samma gång hade godkänt ett dylikt användande af besparingarna, som frågan nu gäller; men det tror jag icke vore lyckligt, ty dels står det i fullkomlig strid med Riksdagens egna föreskrifter, dels kan det lätteligen öppna väg för ett godtyckesystem med afseende på besparingarnas användande, som icke kan vara till fromma för det allmänna.

Då nu emellertid penningarna äro utbetalda och saken är en fait accompli, är der vid lag ingenting att i sjelfva verket åtgöra. Jag har emellertid, som sagdt, icke velat låta frågan passera obemärkt, och anhallar att med afseende på den föreliggande punkten få framställa det yrkande, att kammaren, med erkännande af befogenheten af revisorer-nas anmärkning rörande dispositionen af fjerde hufvudtitelns allmänna besparingar, likväl må vid hvad i detta hänseende förekommit låta bero.

Herr statsrådet friherre Rappe: Jag kan för min del icke finna annat, än att det slut, hvartill statsutskottet kommit i den föreliggande punkten, är fullkomligt riktigt och att det, som nyss blifvit yttradt, icke är af beskaffenhet att i någon mån kunna tala för ett annat slut. Det kunde väl nemligen icke rimligtvis begäras, att i afseende å den

Angående
redovisning af
rekryterings-
kostnader.
(Forts.)

Angående
redovisning af
rekryterings-
kostnader.
(Forts.)

organisation, om hvilken här är fråga, nemligen VI arméfördelningens infanteriregementen, Kongl. Maj:t skulle redan efter ett eller annat år gå in till Riksdagen med begäran om ökad anslag för rekrytering, innan man ännu var fullt på det klara med, huruvida de medel, som fastställdes uti 1892 års stat, vore otillräckliga. Att uti en landsdel som öfre Norrland, hvarest hittills så ringa trupper befunnits, man icke i ett slag kan tänka sig att kunna anskaffa nödig truppstyrka, utan att det måste kräva någon tid, innan organisationen hinner vinna fasthet, det torde väl ej vara svårt att inse. Det synes mig, att hvad den föregående talaren yttrat alldeles bestämdt vederlägges af hvad som anföres uti det föreliggande betänkanudet, der arméförvaltningen såsom svar på revisorernas anmärkningar säger: det ville synas, som om dessa utgifter hittills ej kunnat fränkännas naturen af 'tillfälliga och icke af permanent egenskap', vid hvilket förhållande anvisningen till deras täckande icke syntes stå i strid mot Riksens Ständers skrifvelse den 12 maj 1841; föreställande sig arméförvaltningen, att, derest och när Kongl. Maj:t funne behovet af dessa utgifter antaga egenkapen af permanent, Kongl. Maj:t komme att om dess fyllande göra framställning till Riksdagen."

Detta synes mig vara så tydligt, att hvad som nyss här yttrats ej torde vara af beskaffenhet att kunna i minsta mån vederlägga arméförvaltningens uppfattning af saken.

Herr Säve: Då jag såsom statsrevisor varit med om denna anmärkning och sedan dess icke har kunnat ändra mening, anhåller jag att få uttala, att jag delar den uppfattning, herr Falk i sitt anförande framhållit.

Herr Falk: Jag skall bedja att, med anledning af hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet antört, få säga, att jag icke ett ögonblick bestridt, att dessa rekryteringskostnader varit nödiga, jag har tvärtom alldeles uttryckligen sagt, att det icke räcker ens med detta, utan att man behöfver mycket mera. Men hvad jag har sagt, det är, att penningarna icke användts i öfverensstämmelse med de grunder, hvilka Riksdagen beslutit i afseende & dispositionen af de allmänna besparingarna. Detta är hvad jag tagit mig friheten framhålla, och jag vågar fortfarande påstå, att en sådan disposition af besparingarna, som här skett, icke står i öfverensstämmelse med 1841 års skrifvelse. Om en af Riksdagen pröfvad stat, den må nu vara för ett regemente eller någonting annat, visar sig otillräcklig, så skall förhöjning i anslaget ske i samma ordning, som staten tillkommit, d. v. s. genom förnyad framställning till Riksdagen.

Min uppmärksamhet har blifvit fästad på en formel oegentlighet uti mitt nyss framställda yrkande. Jag afstår alltså derifrån och yrkar endast, att kammaren måtte vid hvad i detta ärende förekommit låta bero.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren att låta vid den i ärendet afgifna förklaring bero.

§ 4.

*Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.*

Herr Alin: Jag kan ju icke säga, att jag hade någon förhoppning om, att utskottet vid behandling af statsrevisorernas anmärkningar skulle i år förfara på annat sätt, än det gjort under föregående år, men eu liten anledning till en dylik förhoppning trodde jag mig emellertid hafva i en omständighet, den nemligen, att under denna riksdag oftare än vanligt synes mig hafva förekommit, att ledamöter af statsutskottet, då de uti kammaren hafva uppträdt mot beviljande af anslag enligt af enskild motionär väckt förslag, hvilket utskottet icke ansett sig böra tillstyrka, åberopat den konstitutionella grannlagenhetens fordringar. Jag vill icke säga, att jag alltid funnit de fall, då utskottets medlemmar gjort detta, så synnerligen lyckligt valda, men deri har dock funnits ett uttryck af en ömhet för den konstitutionella grannlagenhetens fordringar, hvilken jag tänkte möjligen skulle på sådant sätt inverka på behandlingen af revisorernas berättelse, att den medförde ett frånträdande af den väg, man hittills plägat följa i fråga om dessa skrifvelseförslag.

Som bekant är, föreskrifver 72 § riksdagsordningen, att statsrevisorernas berättelse skall öfverlemnas till vederbörande utskott för behandling, och i enlighet med denna bestämmelse har nu statsutskottet för sin del förehaft denna berättelse. Med anledning af hvad deruti förekommit, hafva utskottet föreslagit åtskilliga skrivelser, bland andra den nu föredragna. Om man nu ser på hvad revisorerna pläga säga, så är att märka, att revisorerna begagna olika uttryck för sina anmärkningar eller påminnelser, eller hvad jag skall kalla dem. De säga, att de vilja "omförmåla" det och det, de vilja "meddela" det och det, de vilja "fästa uppmärksamheten" på det och det, de hafva "fäst sin uppmärksamhet" vid det och det, de hafva vid besök der och der fäst uppmärksamheten vid det och det, utan att man så noga ser, huruvida det är sin egen eller någon annans uppmärksamhet, de fäst dervid. Men mycket sällan hafva revisorerna föreslagit någon viss åtgärd med anledning af hvad de hafva uppmärksammat. Statsutskottet anser sig emellertid tydligen, med anledning af hvad revisorerna på det ena eller andra mer eller mindre lätta sättet omförmålt, ega rätt att föreslå en skrifvelse, och då den form för anmärkningar, som af revisorerna användes, måste bidraga till, att de utan synnerlig betänklighet kunna i revisionsberättelsen beröra det ena eller andra förhållandet. så komma i revisionsberättelsen in en mängd saker af olika slag från östan och vestan, hvilka då alla få tjena till motiv för det förfaringssätt, som utskottet sedan anser sig kunna föreslå Riksdagen att iakttaga på grund af den eller den mer och mindre lätta antydning, som förekommer i revisionsberättelsen.

Nu vill jag vid detta tillfälle göra hvad jag gjort vid flera föregående. nemligen framhålla, att såvidt jag kan förstå, så tillägger 72 § icke statsutskottet en sådan motionsrätt, som utskottet här utöfvar. Paragrafen säger, att berättelsen skall öfverlemnas till utskottets granskning och vidare behandling, ja, behandling naturligtvis enligt den ordning, som grundlagen stadgar, och med användning af den befogenhet,

*Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.
(Forts.)*

utskottet enligt grundlagen eger. Denna befogenhet, för så vidt fråga är om att framställa förslag och föreslå skrivelser angående den eller den åtgärden, inskränker sig enligt min åsigt dertill, att utskottet kan göra detta dels med anledning af revisorernas förslag och dels med anledning af motioner af enskilde riksdagsmän på grund af anmärkningar uti revisorernas berättelser. Detta är det, såvidt jag kan bedöma, strängt lagliga tillvägagåendet i detta fall. Jag vill naturligtvis icke härmed säga, att jag utan vidare underkänner statsutskottets rätt att föreslå eller Riksdagens rätt att besluta underdåniga skrivelser med anledning af hvad i statsrevisorernas berättelse förekommit, lika som jag ej heller kan ogilla, att denna rätt begagnas, ty att så sker, kan nog mången gång vara ganska nyttigt. Men hvad som är och måste vara nödigt, är naturligtvis, att denna nyttiga rättighet har sin lagliga begränsning, och den väg, hvarpå man hittills gått och fortfarande går, kan leda till ganska farliga konsekvenser. Man må ej här komma och åberopa 39 § riksdagsordningen. Statsutskottet har enligt 39 § en viss rätt att taga initiativ, men inom omfånget af denna rätt faller ej rätten att föreslå en sådan skrivelse som den, hvilken här föreligger. Jag vet mycket väl, att jag nu kommer att få till svar, derest någon behagar svara mig på hvad jag sagt, att detta är en sak, som har praktiserats i långa tider och vid mångfaldiga tillfällen, och att det följaktligen är lönlöst att nu komma och uppträda deremot. Jag vet detta mycket väl, men vill derpå redan i förväg svara, att hvad angår tillämpningen af grundlagen, så tillmäter denna ingen betydelse åt prejudikat, och skulle den det göra, så skulle vi befinna oss i ett synnerligen olyckligt och farligt tillstånd i afseende å tillämpningen af våra grundlagar, i det att man från förgångna tider kan uppvisa åtgärder, hvilka utaf Riksdagen och Kongl. Maj:t vidtagits *trots* grundlagens tydliga stadganden, och hvilka jag icke tror, att någon ledamot af Riksdagen eller regeringen numera skulle vilja tänka på att åberopa.

Emellertid inser jag mycket väl, att jag med mina svaga krafter ej förmår leda utvecklingen tillbaka från den fåra, uti hvilken den så länge gått, men jag har velat säga detta för att dermed bidraga till, att vid en följande riksdag förslag må väckas om att upphöra med denna praxis, och att man söker begränsa och reglera den så, att den ej länder vårt konstitutionella statsskick till fara, och det har varit i den afsigten, som jag här tagit till orda.

Herr Berg, Gustaf Axel: Det är en ganska stor principfråga, som den siste ärade talaren nu fört på tal, och då jag för min del ej kan gilla den uppfattning, hvartill han kommit, så har jag tagit mig friheten begära ordet för att i denna fråga få tillkännagifva min ståndpunkt.

Den ärade talaren erinrade om stadgandet i 72 § riksdagsordningen, hvilket stadgande är det enda i vår grundlag, som innehåller några bestämmelser i afseende å sättet för revisionsberättelsens behandling i utskott, åtminstone några geuerella sådana, och der heter det: "De anmärkningar, som revisorererna finna sig befogade att i sin

berättelse till Riksdagen framställa, skola, sedan förklaringar deröfver inkommit, af nästföljande lagtima Riksdag öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.“

Nu förmenar den ärade talaren, att denna behandling principiellt ej skulle berättiga till ett sådant tillvägagående som att statsutskottet, uteslutande med anledning af de gjorda anmärkningarna, föreslår en skrivelse till Konungen. Det skulle nemligen, enligt talarens åsigt, jemväl fordras en motion i ämnet, för att en skrivelse grundlagsenligt kunde komma till stånd.

För min del kan jag emellertid ej tolka detta stadgande på annat sätt, än att en dylik rätt att föreslå framställningar till Kongl. Maj:t bör tillkomma statsutskottet, och det gör jag hufvudsakligen af det skälet, att om ej meningen vore den, så skulle utskottets granskning och behandling af revisionsberättelsen i de allra flesta fall blifva alldeles resultatlös, ty resultatlös blefve den, om utskottet ej på grund af en anmärkning och för afhjelpande af ett anmärkt missförhållande skulle ega rätt föreslå en sådan skrivelse eller framställning.

Praxis har också alldeles obetingadt gått i den riktningen ända från det nya statsskicket början intill våra dagar. Om man ser till, huru förhållandet i detta afseende varit under de senare åren, så föreslog 1897 års statsutskott, och Riksdagen antog tre stycken sådana skrivelser till Kongl. Maj:t, under 1896 likaledes tre, under 1895 en, under år 1894 sju, under 1893 likaledes sju och under 1892 fem. Jag har ej hunnit gå igenom hela serien af år tillbaka, men gjort början från de första årgångarna och dervid funnit, att redan vid 1871 års riksdag gjorde utskottet en liknande framställning angående kommerskollegiet, ”att Riksdagen måtte i underdånig skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes“ etc. Vidare, år 1872 gjordes i anledning af 1871 års revisorers granskning af 1869 års förvaltning fyra framställningar af utskottet, och beslöt af Riksdagen fyra underdåniga skrivelser till Konungen. Sålunda har denna praxis alltjemt under loppet af de många år, som förflutit sedan det nya statsskicket, varit rådande, och såvidt jag vet, har aldrig ett sådant förslag från utskottet någonsin blifvit föremål för propositionsvägran. Icke heller har jag mig bekant, att anmärkningar mot detta förfaringssätt framstälts med undantag af ett tillfälle vid 1893 års riksdag, då herr Aliu här i kammaren i fråga om en sådan skrivelse angående ombildning af krigshofrätten yttrade följande ord: ”Med afseende å hvad den förste ärade talaren anför, och då jag anser en sådan framställning, som statsutskottet här gjort, sakna stöd i den instruktion, utskottet har i 39 § riksdagsordningen, yrkar jag afslag.“

Kammaren afslog väl äfven detta förslag till skrivelse, men så vidt man kan se af hvad som förekom, måtte det hafva skett på materiella skäl; åtminstone antager jag det, ty de materiella skäl, som en talare på stockholmsbänken anförde i frågan, synas mig hafva varit mycket goda. Jag har äfven en ytterligare anledning att antaga, att detta var skälet till afslag, då kammaren samma dag biföll åtskilliga andra af statsutskottet föreslagna skrivelser i anledning af revisionsberättelsen.

Det är emellertid icke allenast praxis, som alldeles obetingadt

*Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af undermålls-
medel från
Vadstena
krigsmanhus-
kassa.
(Forts.)*

Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.
(Forts.)

gått i denna riktning, utan jag har åtminstone ett teoretiskt stöd att åberopa, i det nemligen en mycket känd och i denna kammare värderad statsrättslärare uti sitt arbete om den svenska Riksdagen beträffande statsverkets revision uti det kapitel, som handlar om "*riksdagens rätt att med anledning af gjorda anmärkningar och förslag vidtaga erforderliga åtgärder*", säger på följande sätt: "Slutligen eger Riksdagen att, med den honom enligt regeringsformens § 89 gifna rätt att föreställningar och önsksningar hos Konungen anmäla, hemställa om vidtagande af åtgärder för rättelser i de förhållanden, som under granskningen föranledt anmärkning." Detta kan, såvidt jag förstår, icke annat än bestämdt syfta på en framställning uti den form, som här är i fråga.

Slutligen skall jag be att få påpeka, att statsutskottet just i det nu föredragna ärendet förut föreslagit och Riksdagen år 1886 beslutit aflåta en skrivelse till Konungen, uti hvilken skrivelse Riksdagen anholder, "att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke med biträde af den civila förvaltningen eller uteslutande genom dennas försorg Vadstena krigsmanshusgratialisier tillkommande underhållsmedel må kunna afgiftsfritt för dem och på bestämda tider tillhandahållas dem inom den kommun, der de hafva sina hemvist".

Då herr Alin, såvidt jag hörde, icke framställt något yrkande om afslag å den föreslagna skrifvelsen, så har jag ingenting vidare att i saken tillägga; dock skall jag sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundeberg: Sedan nu statsrevisorernas ärade ordförande be-lyst den fråga, som herr Alin framkastat, skulle det ju kanske vara öfverflödigt för mig att här uppträda. Men jag kan icke förneka, att det för mig, uti den ställning jag inom statsutskottet bekläder, skulle vara högst intressant att få veta, hvad statsutskottet i nu förevarande fall kan hafva att göra. Revisionsberättelsen skall remitteras till statsutskottet, och det åligger enligt riksdagsordningens § 72 detsamma att *granska och vidare behandla densamma*. Ja, säges det, att granska och vidare behandla revisionsberättelsen, det medför icke någon rätt för statsutskottet att i ty fall komma med några förslag, utan vill utskottet, att berättelsen skall till något föranleda, så bör motion i den delen väckas, ty utskottet kan icke föreslå något skrifvelseförslag. Men hvem skall det åläggas att väcka motion i frågan? Det finnes, så vidt jag vet, icke uti grundlagen påbjudet, att någon kan åläggas att väcka motioner, och således står statsutskottet der och stampar, om utskottet icke sjelfständigt skulle kunna något åtgöra. När emellertid berättelsen är remitterad till utskottet, lærer väl derutaf framgå, att något utskottets utlåtande skulle kunna föranledas, ty annars kunde det väl vara öfverflödigt att remittera revisionsberättelsen, om utskottets hela åtgörande skulle inskränka sig till att referera densamma, och Riksdagen efter utskottets referat skulle fatta sina beslut. Då kunde ju berättelsen lika väl gå direkt till Riksdagen för dess behandling.

Att så icke har praktiserats, det har framhållits här förut i dag, och många sådana fall kunde påvisas, då statsutskottet ansett det hafva

varit icke blott dess rättighet, utan äfven dess skyldighet att göra framställningar. påkallade af anmärkningar i revisionsberättelsen. Jag erkänner visserligen, att riksdagsordningens § 39 icke innehåller något be- myndigande för statsutskottet i detta afseende, men § 38, som gäller kon- stitutionsutskottet, innehåller icke heller, *att det är konstitutionsutskottet, som skall taga hand om frågor af den ekonomiska art, som här är i fråga.*

Om ändrade anordningar för utbetalning af underhålls- medel från Vadstena krigsmanshus- kassa.
(Forts.)

Under detta förhållande, och om saken ifrån de rättslärdes syn- punkt är omtvistad, något, som jag ej vågar inlåta mig i diskussion om, så kan jag icke annat än med glädje helsa den förväntan, vi kunna hafva, att någon af de rättslärd vid en kommande riksdag skall söka gifva form åt den praxis, som utaf utskottet hitintills har till- lämpats, derest den nu kan befinnas grundlagsenligt oriktig.

Jag vågar dock för närvarande taga utskottet i försvar, för det att utskottet stält sig på den ståndpunkt, som, enligt hvad jag tror, under hela det nya representationsskicket tid gjorts gällande, nemligen att vid granskningen af revisorernas berättelse framkomma med de förslag till Riksdagens pröfning, som utskottet har funnit nödvändiga, för att de gjorda anmärkningarne skulle någon påföljd hafva. I hvarje fall tager jag emellertid fasta på den förste ärade talarens förklaring, att motion uti den af honom väckta frågan skall framkomma, hvar- igenom sålunda denna sak, som så många gånger här varit före, må få sin utredning, och statsutskottet kunna få något stöd för sitt för- farande uti dylika fall.

Herr Blomberg: Så vidt jag förstår, är det endast riksdagsordningens § 39, som egentligen innehåller upplysningar, hvilka kunna vara väg- ledande med afseende å de uppdrag, som äro åt statsutskottet anför- trodda, likaväl som föregående paragraf handlar om det mandat, som konstitutionsutskottet enligt grundlagen eger, och de närmast följande paragraferna utstaka de områden, på hvilka de andra ständiga ut- skotten ega att röra sig. I dessa paragrafer finnes det också tydligt angifvet, om och i hvilka fall vederbörande utskott ega att af eget initiativ framlägga frågor för Riksdagen. Frågar man sig då, om § 39 också lemna något sådant uppdrag åt statsutskottet, så finner man svaret uti § 39 mom. 2, som omtalar, under hvilka förutsättningar dylikt må ifrågakomma. Der talas det om, att statsutskottet vid sin granskning af den redan ombestyrda statshushållningen kan hafva kommit till vissa bestämdt angifna resultat, och säges hvad stats- utskottet i sådana fall eger att åtgöra. Det visar sig också utaf våra statsrättsliga bestämmelser i öfrigt (regeringsformens § 107), att statsutskot- tets uppdrag innebär, att genom dess förmedling konstitutionsutskottets uppmärksamhet må fästas vid sådana vid statshushållningens skötande förekommande missförhållanden, som kunna föranleda till tillämpning af 107 § eller möjligen 106 § regeringsformen. Men några andra rättig- heter för statsutskottet att här vid lag göra framställningar finner jag icke, att grundlagen på något sätt angifvit.

Dermed har jag alldeles icke velat säga, att det icke vore önskligt, att äfven en dylik rätt blefve i grundlagen påpekad och framhållen,

Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigema-shus-
kassa.
(Forts.)

och jag ber att särskildt få fästa uppmärksamheten vid, att jag för tre år sedan tillät mig att uti en reservation i konstitutionsutskottet framhålla, att man genom att förlägga granskningen af statsrevisorernas berättelse öfver statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning till konstitutionsutskottet och genom att åt utskottet gifva rätt att med anledning af denna berättelse, äfven senare, än eljest är medgifvet, göra anmärkningar enligt regeringsformens § 107 kunde göra statsrevisorernas anmärkningar, då de äro af den art, som § 39 mom. 2 riksdagsordningen omförmåler, effektiva. Jag tror också, att detta är den enda väg, på hvilken man kan vinna ett verkligt resultat af det i § 72 riksdagsordningen antydda behandling af revisionsberättelsen. Enligt nämnda lagrum skola revisorernas *anmärkningar* "öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling". Vederbörande utskott måste med hänsyn till anmärkningar rörande statsverket vara statsutskottet. Men på hvilken grund? Jo, på grund af riksdagsordningens § 39 mom. 2, ty utan detta lagrum vore berättelsen ej dit hänförlig. Men då kan utskottets rätt med afseende å revisionsberättelsen icke få större räckvidd, än som genom nämnda paragrafs mom. 2 möjliggöres. Någon annan grundlagsenlig rätt har statsutskottet alltså icke i detta fall.

Jag har endast velat yttra detta och har icke något yrkande att framställa.

Herr Törneblad: Jag skall först tillåta mig att med några ord vidröra den konstitutionella delen af frågan. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att det tyckes vara en förblandning af hvad som tillkommer statsutskottet enligt riksdagsordningens § 39 och hvad som tillkommer statsutskottet enligt riksdagsordningens § 72, som här gjort sig gällande. Uti § 39 talas det uttryckligen om statsutskottets initiativ, men i § 72 är initiativet gifvet just genom revisionsberättelsens remiss till statsutskottet, och revisionsberättelsen har der karakteren af att väcka ett uppslag i frågan, ett uppslag, som statsutskottet icke får lemna obeaktadt, utan som utskottet bör söka att fullfölja på det ena eller andra sättet. Hvad beträffar den anmälan, som statsutskottet skulle kunna göra till konstitutionsutskottet, så rör den *regeringen*, men *detta* rörer ej regeringen annat än indirekt så till vida, som det är en upplysning och ett meddelande till regeringen om hvad som tilldragit sig i statsförvaltningen. Det är således för regeringen lika viktigt att få reda på hvad statsutskottet eller, rättare sagdt, hvad Riksdagen efter statsutskottets yttrande säger i det fallet, som det är för utskottet att behandla det. Det är ju alldeles påtagligt, att revisionsberättelsen, som innehåller en fullständig granskning, så vidt den kan blifva det, af förvaltningen, är af synnerlig vikt för regeringen att känna på annat sätt än genom remisserna till vederbörande embetsverk, nämligen att känna så till vida, som regeringen gerna vill veta Riksdagens uppfattning om sina revisorers yttranden och yrkanden. Det kan vara mycket i revisorernas berättelse, som befinnes vara förklaradt; det kan vara åtskilligt annat, som icke finnes vara tillfredsställande förklaradt, och då påstår jag, att det för regeringen är synnerligen

viktigt att få veta Riksdagens tankar i det afseendet. Alltså, långt ifrån att denna statsutskottets framställningsrätt och Riksdagens deraf föranledda yttranden skulle innebära någon sorts ingripande uti eller ogrannlaghet emot regeringen, är den tvärtom ingenting annat än ett uttalande från representationen, vid hvilket regeringen kan fästa det afseende, som den efter omständigheternas pröfning finner vara det rätta. Det är något annat än de enskilda motioner, om hvilka här blifvit taladt.

Jag vill också begagna detta tillfälle att fästa uppmärksamheten derpå, att den parallel, som den förste ärade talaren uppdrog emellan de enskilda motionernas behandling i statsutskottet och revisionsberättelsens behandling derstädes, icke är riktig. Det har händt många gånger, och visserligen mycket *mindre* vid denna riksdag än vid 1880-talets riksdagar, att man har afstyrkt enskilda motioner på den grund, att framställningen hade bort komma från regeringen. Hvarför har nu statsutskottet gjort detta och, jag upprepar det ännu en gång, gjort det mycket mera förr och med mycket större framgång än nu, då man tyckes hafva glömt de grundsatser, som ledde 1880-talets statsutskott och äfven kamrar? Hvarför har nu statsutskottet handlat så? Jo, därför, att när det ena eller andra önskningsmålet kommer fram i form af en enskild motion, sedt *ur en särskild synpunkt*, då är det icke, såsom regeringens framställningar i en proposition, sedt uti sammanhang med de öfriga statsregleringsbehofven, utan det är taget för sig, framkastadt såsom ett önskningsmål, som man vill drifva fram med alla möjliga medel. Skulle alla dessa enskilda motioner få framgång den ena efter den andra, ja, då vore vi icke långt ifrån ett regerande statsutskott och en regerande riksdag, något, som jag antager, att af de talare, som nu haft ordet, väl ingen skulle vilja vara med om. Det var denna grundsats, som ledde 1880-talets statsutskott och kamrar, då enskilda motioner i allmänhet afslogos — jag säger i allmänhet, ty undantag gäfvos ju och böra gifvas. — Man ville nemligen, att frågorna skulle af regeringen först pröfvas i sitt sammanhang med andra och utredas, innan Riksdagen fälde den slutliga domen öfver dem. För öfrigt egnades åt enskilda motioner stundom en välvillig motivering, med stöd af hvilken regeringen sedan efter allsidig pröfning af förhållandena ej sällan framkom med eget förslag i ämnet till en annan Riksdag. Med revisionsberättelsen är, som jag nyss sagt, förhållandet i allmänhet ett annat än med de enskilda motionerna, ty densamma framdrager i ljuset och äfven för regeringen eu del frågor, som böra belysas. Derigenom göres regeringen en tjänst, i det att den på sådant sätt kan pröfva statsförvaltningens gång. Det andra åter skulle vara en otjänst åt regeringen och kanske ännu mer en otjänst åt Riksdagen.

Herr Billing: Noga skall jag akta mig för att gifva mig in i för långa dispyter med dessa rättslärdas herrar ex professo, men jag kan icke underlåta att emot deras i qväll framlagda grundlagstolkning framställa ett par anmärkningar, enär det synes mig, som om de i sin tolkning gjort sig skyldiga till alldeles öfverdrifna finesser. Vi uti

*Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.
(Forts.)*

Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.
(Forts.)

statsutskottet representera icke den konstitutionella lärdomen, utan statsutskottet skulle väl snarare representera det sunda bondförståndet, och det tilltalas icke af en sådan tolkning som den, herrarne här gifvit, hvilken synes mig leda nästan till orimligheter. Om det står i riksdagsordningens § 72, att utskottet skall företaga revisionsberättelsen till granskning och *vidare behandling*; om det står i riksdagsordningens § 39, att statsutskottet skall granska gjorda utbetalningar af statsmedlen; om det står i instruktionen för statsrevisorerna, att de skola framkomma med anmärkningar; hvad vill allt detta i realiteten betyda? Revisorerna skola framställa anmärkningar, statsutskottet skall granska dessa och företaga dem till behandling. Hvad vill nu detta säga, att man skall granska dem och *företaga dem till behandling*, hvad skall resultatet blifva? Skall det endast blifva ett platoniskt uttalande af statsutskottet, att de och de anmärkningarne blifvit gillade, de och de anmärkningarne icke blifvit gillade? Kan detta väl vara en nödvändig och rimlig grundlagstolkning?

Vidare skall jag be att gent emot dessa talare få säga, att, då nu detta sätt att gå till väga icke är uti grundlagen förbjudet, då Riksdagen har gifvit en konsekvent tolkning åt denna lag och just den tolkning, som statsutskottet nu har följt, och då rättspraxis ju också är en rättskälla, det synes mig, som om verkligen denna riksdagspraxis kunde och borde betraktas såsom en rättskälla i fråga om tolkningen af dessa paragrafer och som en tolkning, som verkligen bör hafva mera vitsord än dessa utomordentliga finesser, som här hafva framburits.

Om emellertid nu dessa konstitutionsutskottets herrar ledamöter anse, att Riksdagen under alla dessa år handlat i strid emot grundlagen, så hoppas jag, att konstitutionsutskottet verkligen skall följa den anvisning, som en af dess ledamöter nyss har gifvit, och framkomma med de nödiga grundlagsförändringarne eller hvad annars kan behövas. Men om det nu detta skall göra, så ber jag att få fästa dess uppmärksamhet på en annan praxis, som med den här klandrade är, såvidt jag förstår, alldeles analog, och hvaremot mig veterligen aldrig någon anmärkning gjorts. Det står nemligen i regeringsformens § 100, att justitieombudsmannen skall inkomma med sin berättelse till lagutskottet och att han då också skall "anmärka lagarnes och författningarnes brister och uppgifva förslag till deras förbättring". Vidare står det uti riksdagsordningens § 42, som handlar om lagutskottet: "Utskottet skall ock granska justitieombudsmannens afgifna redogörelse äfvensom hans embetsdiarier och registratur, samt med utlåtande deröfver till Riksdagen inkomma." Så vidt jag förstår, är lagutskottet här satt i alldeles samma ställning till justitieombudsmannens berättelser, förslag och anmärkningar som statsutskottet till statsrevisorernas, och lagutskottet har på grund af justitieombudsmannens berättelse och förslag inför Riksdagen framlagt både förslag till lagändringar och skrivelser till Kongl. Maj:t, och emot detta har mig veterligen aldrig någon anmärkning gjorts. Om därför det är stridande emot grundlagen hvad statsutskottet här gjort, synes det mig, som vore det lika mycket och på samma sätt stridande emot grundlagen hvad lagutskottet alltid gjort. Om nu herrarne af sitt konstitutionella samvete tvingas till

att föreslå förändring i afseende på statsutskottets befogenhet gent emot statsrevisorernas berättelser, så synes det mig, som om man af samma bevekelsegrunder också borde drivas till att föreslå förändringar i afseende å lagutskottets befogenhet i förhållande till justitieombudsmannens berättelser.

*Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.
(Forts.)*

Herr Blomberg: Jag skall först och främst be att få fästa uppmärksamheten derpå, att jag icke framställt något yrkande. Jag är för min del allt för mycket medveten om den konstitutionella praxis såsom ett bidrag till rättsutvecklingen, för att jag icke uti ganska väsentlig mån skulle böja mig för densamma. Men då frågan nu kommit på tal, har jag ansett det vara min skyldighet att också uttala min åsigt, då jag är bestämdt öfvertygad derom, att statsutskottets praxis icke har stöd i gällande grundlag, och att grundlagen bör ändras, om denna praxis anses lämplig.

Den siste talaren sökte uppdraga en parallel, i det han sade, att, derför att enligt riksdagsordningens § 42 justitieombudsmannens berättelse föranleder lagutskottet till dylika framställningar, skulle också statsutskottet hafva denna rätt med afseende å statsrevisorernas berättelse. Men, med förlof sagdt, det är en väsentlig felaktighet i denna argumentation. Under det att riksdagsordningens § 42 har ett moment, som temligen tydligt gifver denna rätt åt lagutskottet, så innehåller riksdagsordningens § 39 inga bestämmelser om en liknande rätt för statsutskottet. Den sistnämnda paragrafen innehåller nemligen en alldeles bestämd uppgift om den granskningsrätt, som tillkommer statsutskottet, och någon annan granskningsrätt än denna har statsutskottet icke. Det är icke så, som den föregående talaren sade, att statsutskottet fått någon rätt att granska statsrevisorernas anmärkningar, utan det har fått till uppgift att granska särskilda förhållanden med afseende å statshushållningen, hvilken uppgifts innebörd i riksdagsordningens § 39 mom. 2 till sitt innehåll tydligen angifves. Det är just på grund härutaf, som jag menar, att, så länge denna grundlagsparagraf är så affattad, som den nu är, statsutskottet endast har denna rätt och icke någon annan i detta afseende. Man må för öfrigt hafva hvilka åsikter som helst derom, att utskottets rätt bör utvidgas eller på annat sätt bestämmas; så, som grundlagsparagrafen nu är formulerad, har statsutskottet med afseende å statshushållningens granskande hvarken större eller mindre rätt än den, som riksdagsordningens § 39 i dess andra moment omnämner. I riksdagsordningens § 72 bestämes visserligen, att revisorernas berättelse skall till vederbörande utskott remitteras. Är nu vederbörande utskott statsutskottet, så skall berättelsen af utskottet behandlas med den rätt, som § 39 angifver, ty det är denna paragraf, som bestämmer omfattningen af statsutskottets rätt.

Herr Alin: Jag skall endast be att få säga några ord.

Här har framhållits, att enligt § 72 riksdagsordningen revisorernas berättelse skall skickas till utskottets "behandling", och det har frågats, om icke utskottet då skall få behandla den, utan endast hafva att lägga den till handlingarna. Ordet "behandling" måtte väl, har man

Om ändrade
anordningar
för utbetalning
af underhålls-
medel från
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.
(Forts.)

sagt, innebära en sådan rätt, som utskottet nu utöfvat. Nej, mina herrar, då det står: "öfverlemnas till vederbörande utskotts behandling", betyder detta och kan detta icke betyda annat än: remitteras till vederbörande utskott till *grundlagsenlig* behandling, d. v. s. att behandlas med den rätt, som utskottet eljest enligt grundlagarne har. Ty ordet "behandling" kan icke gifva någon rätt utöfver den, att utskottet till det materiel, utskottet i öfrigt har att behandla, genom en dylik bestämmelse får nytt sådant.

Herr biskop Billing sade, att den befogenhet, utskottet här tillerkänt sig, icke strider mot grundlagarne, utan är en rätt, som utskottet utöfvar, ehuru den icke uttryckligen är i lag medgifven. Detta resonnement kan man icke väl vara med om. Man får allt akta sig att hylla den satsen, att allt, som icke är förbjudet i grundlag, är grundlagsenligt tillåtet. Huru skulle det taga sig ut, om man skulle tillämpa nämnda resonnement i fråga om konstitutionsutskottet, som enligt grundlagen vid statsrådsprotokollens granskning har att besluta, huruvida åtal skall anställas inför riks rätt, eller huruvida hemställan skall göras till Riksdagen om anmälan emot vederbörande rådgifvare enligt § 107 regeringsformen? Om konstitutionsutskottet skulle säga: ja, den ena eller den andra af dessa åtgärder är det visserligen föreskrifvet, att utskottet skall vidtaga under vissa olika förutsättningar, men detta hindrar alldeles icke utskottet att hemställa till Riksdagen om vidtagande af annan åtgärd, att Riksdagen skall besluta eu vanlig skrifvelse eller dylikt. Detta vore ett resonnement så orimligt, att det också må visa, att det resonnement, jag nyss nämnde, att en ärad ledamot här haft, icke duger.

Det är emellertid alldeles icke så, att med den begränsning, statsutskottet sålunda har att finna sig i, statsutskottet nödvändigt måste lägga hela luntan till handlingarna. Är det så, att statsrevisorerna icke inskränka sig till att göra sina vanliga små antydningar, utan i sammanhang med sin redogörelse för ett förhållande hemställa, huruvida icke i anledning deraf den och den åtgärden må vidtagas, eller, ännu bättre, framställa förslag, att den och den åtgärden må vidtagas, då har utskottet en bestämd utgångspunkt. Vidare kan ju en af revisorerna gjort anmärkning upptagas i en motion. Man säger häremot: men om ingen väcker en motion, med anledning af en viss anmärkning, skall då utskottet stå redlost, fastän det kan finna en skrifvelse i det anmärkta afseendet mycket nödig? Ja, är det så, att, trots revisorerna gjort anmärkning, ingen af Riksdagens alla ledamöter finner det löna mödan att med anledning deraf begagna sig af motionsrätten, som eljest användes i så öfverflödande grad, då måtte saken ej vara af synnerlig betydelse. För öfrigt får jag säga — och jag tror, att äfven statsutskottets egna medlemmar skola gifva mig rätt deri — att det är mångfaldiga af Riksdagens skrivelser, som icke kunna anses vara af verkligt behof påkallade. Jag vill påminna om en skrifvelse, som statsutskottet förra riksdagen föreslog och hvari anhölls om föreskrift, att läroverkskataloger skulle bifogas vissa redogörelser. Jag tror, att riket mått mycket väl, äfven om denna skrifvelse ej blifvit föreslagen eller beslutad.

Hvad angår praxis, har här sagts, att den skulle hafva alldeles obetingadt varit densamma hela tiden under det nuvarande riksdagsskicket. Det skulle hafva varit ett enstaka undantag, då jag en gång tillät mig att uppträda deremot. Det, tror jag, återstår ännu att bevisa. För min del tror jag mig mera än en gång hafva uppträdt med samma åsigt i den här saken, som jag nu sökt utveckla. Och gent emot hvad herr Billing med sådan styrka framhållit om betydelsen af den åberopade praxis, ber jag att få påpeka, hvad grundlagen sjelf stadgar om praxis, då den säger, att grundlagarne skola efter sin ordalydelse tillämpas. Hans jemförelse med justitieombudsmannen och dennes berättelse slår icke in här, ty det står i grundlagen uttryckligen taladt om justitieombudsmannens *förslag* till lagarnes förbättring; och det är just förslag, som jag begär af statsrevisorerna i förevarande fall. För öfrigt är det ju klart, att hvad angår lagutskottets ställning till justitieombudsmannens berättelse och hans förslag, är den af långt mindre omfattande betydelse än statsutskottets till hela det område, som beröres af revisorernas berättelse.

Om ändrade anordningar för utbetalning af underhållsmedel från Vadstena krigsmanshuskassa.
(Forts.)

Beträffande slutligen hvad herr Törnebladh nämnde mot mina inledningsord, voro dessa mera skämtsamt sagda, och jag tänkte mig dertför icke att de skulle behöfva föranleda en sådan gensaga. Men med afseende å den magtutveckling hos statsutskottet, som under det nya riksdagsskicket allt mer och mer framträdt, gläder det mig, att vi af en ledamot af statsutskottet fått höra, att han funnit skäl att här varna för faran af en regerande Riksdag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande paragraf hemställt.

§ 5.

Herr Falk: De af herrarne, som till äfventyrs tagit notis om statsutskottets utlåtande i denna paragraf äfvensom motsvarande punkt i statsrevisorernas berättelse, torde medgifva, att den fråga, som här är berörd, är så vigtig, att den, som i likhet med mig deltagit i statsrevisionen, icke gerna kan underlåta att vid detta tillfälle derom säga några ord. Jag skall dock yttra mig i största korthet, med afseende å att tiden är så långt framskriden.

Kammaren torde hafva inhemtat, att statsrevisorerna sistlidne oktober månad vid ett besök å Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästningar togo kännedom icke blott om sjelfva fästningsartilleriet, utan äfven om det till nämnda sjöfästningsposition hörande minförsvaret. Statsrevisorerna funno då, "att ifrågavarande hufvudandelar af Oscar-Fredriksborgs försvar, artilleriet och minorna, mellan hvilka samverkan likvisst vore oundgängligen nödvändig för åstadkommande af tillfredsställande resultat, icke vore förenade under samma befäl, utan tillhörde helt och hållet skilda corps, hvilka yttermera sorterade under olika statsdepartement. Artilleribefälet, hvartill äfven positionens kommandant räknades, saknade sålunda hvarje myndighet med afseende å min-

Angående artilleri- och minförsvaret vid Oscar-Fredriksborg.

Angående
artilleri- och
minförsvaret
vid Oscar-
Fredriksborg.
(Forts.)

försvarets anordnande, liksom å andra sidan befälet öfver minförsvaret ej hade någon behörighet i fråga om fästningsartilleriets skötsel.

Att en dylik dualism i befälsorganisationen måste vara förenad med betydande olägenheter och till äfventyrs kunde komma att medföra verklig fara på grund af deraf följande bristande samverkan emellan de båda vapenslag, af hvilka positionens försvar vore beroende, låge, enligt revisorernas förmenande, i öppen dag; och särskildt ville revisorerna erinra, att berörda organisatoriska brister föranledde kostnader för statsverket, som syntes kunna undvikas.“

Hvad nu den ekonomiska sidan af saken beträffar, kan jag så mycket hellre fullständigt förbigå den, som statsutskottet icke upptagit den till behandling. Jag fortsätter således med att återgifva hvad revisorerna efter en ekonomisk utredning enligt utskottets redogörelse vidare anført:

“En förändring af ofvan angifna förhållanden förutsatte emellertid ändrade föreskrifter i fråga om artilleri- och minbefälets, liksom och personalens i öfrigt, utbildning. Så som förhållandena för det närvarande gestaltade sig, kunde ej hos artilleripersonalen förutsättas någon som helst insigt att bedöma minväsendets effektivitet och skötande, medan å andra sidan minförsvarets personal ej erhöle någon utbildning i fråga om fästningsartilleriets användning.

Väl måste medgifvas, att olika vapenslag mången gång måste ställas under gemensamt befäl, som ej kunde ega speciel utbildning inom hvart och ett af dem, men det vore dock en viktig regel, mot hvilken ej borde brytas, att den, åt hvilken dylikt befäl anförtröddes, icke finge vara i saknad af all slags kompetens att granska och bedöma någotdera af de honom underlydande vapen.“

Öfver revisorernas framställning har nu arméförvaltningen å artilleridepartementet afgifvit utlåtande, eller den har i sjelfva verket alldeles undandragit sig att afgifva sådant; ty arméförvaltningen å artilleridepartementet har helt enkelt sagt, att den hvarken egde befogenhet eller nödiga förutsättningar för att uppgöra en sådan organisationsplan, som här är i fråga. Ett dylikt yttrande är i sjelfva verket detsamma som att icke afgifva någon förklaring alls.

Utskottet har egnat 7 rader åt denna fråga och säger, att det finner hvad revisorerna uti ifrågavarande hänseende anført “vara egnadt att ådraga sig stor uppmärksamhet“, samt att en tillfredsställande lösning af de af revisorerna påpekade organisationsfrågor är “af stor vikt för försvarets ordnande“, men kommer till den slutsats, att det finner sig böra hemställa, “att revisorernas förevarande framställning icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda“. Förklaringen till denna bristande öfverensstämmelse mellan början och slutet af utlåtandet ligger deri, att utskottet antager, att “den för afgifvande af förslag angående landets fasta försvar tillsatta komité otvifvelaktigt kommer att taga i öfvervägande de af revisorerna påpekade organisationsfrågor“. Är det verkligen, som här står, att befästningskomitén skall taga i öfvervägande dessa af revisorerna väckta frågor, måste detta naturligtvis bero derpå, att komitén *har uppdrag* att behandla äfven dessa frågor. Att en komité är tillsatt för afgifvande af förslag i afseende å

det fasta försvaret, det visste jag, men jag tillstår, att jag icke visste, att dess uppdrag äfven innefattade åläggande att behandla de frågor, som statsrevisorerna i denna punkt bragt på tal. Jag beklagar emellertid, att statsrevisionen var derom okunnig. Om den det icke varit, hade ju denna anmärkning varit helt och hållet öfverflödig. Men jag hoppas, att kammaren icke måtte döma statsrevisionens okunnighet i detta fall allt för strängt. Ty det lärer väl vara så, att till och med en eller annan af komiténs egna ledamöter icke haft någon egentlig kännedom om, att dess uppdrag vore så omfattande som fallet tyckes vara. Det torde väl vara först genom detta statsutskottets betänkande, som full klarhet vunnits i detta hänseende.

Är det emellertid nu otvifvelaktigt, att befästningskomitén kommer att behandla denna fråga, i hvad den rör Vaxholm-Oscar-Fredriksborg, må det väl också vara otvifvelaktigt, att uppdraget omfattar äfven andra ställen i vårt land, der analoga förhållanden råda. Jag begagnar mig därför af tillfället att i komiténs åtanke rekommendera äfven andra platser, der enahanda förhållanden äro rådande, såsom t. ex. *Karlskrona*, som för öfrigt redan är antydt i revisorernas berättelse, samt *Gotland*. Äfven med hänsyn till ett eventuellt befästande af Göteborg och andra orter i vårt land, som äro i behof af ett kombineradt artilleri- och minförsvar, är det af vigt, att denna fråga tages i allvarligt öfvervägande.

Något yrkande har jag ej att göra.

Herr Lundeberg: För den konklusion, hvartill den föregående ärade talaren kom, tror jag, att han egentligen icke behöft gå in så djupt i föreliggande fråga. Han framhöll, att man kunde förvänta, att den komité, som är tillsatt för afgifvande af förslag rörande landets fasta försvar, skulle komma att taga denna af revisorerna gjorda anmärkning i öfvervägande och säkerligen också framkomma med förslag i ämnet. Jag kan icke smickra honom med, att det är revisorerna, som fäst nämnda komiténs uppmärksamhet på ifrågavarande angelägenhet. Ty redan innan revisorernas berättelse var känd, tror jag nästan, att komitén var fullt på det klara med, att, om den också icke hade uppdrag att beträffande densamma framkomma med förslag, detta dock låge som en uppgift för komitén, eftersom den knappt kunde komma med ett förslag rörande befästningar utan att på samma gång egna uppmärksamhet åt vissa dermed organiskt förenade beröringspunkter i fråga om ledningen af försvaret och bemanning m. m. Jag tror således icke, att den föregående talaren får räkna sig till godo hvad han tycktes åsyfta, då han uttalade den förmodan, att komitén icke utan revisorernas framställning skulle hafva kommit på den tanken att upptaga denna fråga till behandling.

Då uppmärksamheten nu på detta sätt blifvit fäst vid ifrågavarande angelägenhet, torde det vara så godt att löpa linan ut och se till, hvad statsutskottet här sagt. Det är uppgifvet, att statsutskottet endast kommit med 7 rader, men dessa rader äro likvisst ganska innehållsrika. I dessa 7 rader innehålls, att komitén otvifvelaktigt kommer att taga denna fråga under öfvervägande, och derjemte, att

*Angående
artilleri- och
minförsvaret
vid Oscar-
Fredriksborg.
(Forts.)*

Angående
artilleri- och
minförsvaret
vid Oscar-
Fredriksborg.
(Forts.)

komiténs utredning deri antages skola omfatta icke allenast Oscar-Fredriksborgs-förhållandena, utan äfven såsom i utskottets utlåtande tydligt står angifvet "rikets sjöfästningar", hvilket väl måste få öfversättas med, att det skall blifva rikets alla sjöfästningar, som i detta afseende komma att blifva föremål för komiténs öfvervägande. Och jag förstår verkligen icke, hvarför den siste ärade talaren skulle pointera fram, att det var angeläget att tillse icke endast Oscar-Fredriksborg, utan äfven de öfriga sjöfästningarna, när sådant redan är i statsutskottets utlåtande angifvet. Jag tror, att vi kunna använda vår tid bättre än att, så att säga, komma med kaka på kaka och här pointera fram frågor, hvilka i de handlingar, som blifvit oss förelagda, redan finnas angifna såsom positiva förslag och antydningar från statsutskottet.

Herr Falk: Blott ett par ord. Den ärade ordföranden i statsutskottet tyckes tro, att jag sagt, att det var först genom revisorernas framställning som befästningskomiténs uppmärksamhet fästs å angelägenheten att ordna befälsförhållandena vid Oscar-Fredriksborg. Det har jag visst icke sagt, men väl, att det ser ut, som om en eller annan af befästningskomiténs egna ledamöter först genom statsutskottets föreliggande betänkande kommit till full klarhet rörande omfattningen af dess uppdrag. Åtminstone då statsrevisorernas berättelse afgafs, den 1 december, torde ledamöter i komitéen hafva funnits, som ej visste, att ordnande af befälsförhållandena vid sjöfästningarne ingick i deras uppdrag.

Efter denna förklaring torde hvad herr ordföranden i statsutskottet i öfrigt yttrat icke påkalla något vidare svar.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande paragraf hemstält.

§§ 6—8.

Lades till handlingarna.

§§ 9 och 10.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

§ 11.

Lades till handlingarna.

§§ 12—16.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

§ 17.

Lades till handlingarna.

§ 18.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

*Användande
nytt formulär
för Upsala
universitets
räkenskaper
m. m.*

Herr Trygger: När något upprepats länge, händer det ofta, att man utan vidare tror, att påståendet är obestridligt. Nu är det ett påstående, som under många år upprepats, att Upsala universitets räkenskaper föras på ett mindre klart och tydligt sätt. Jag för min del har i åtta år varit ledamot af universitetets drätselråd och anser mig därför vara berättigad att yttra mig här i denna fråga.

Universitetets räkenskaper äro naturligtvis, därför att de gälla en stor förvaltning, rätt invecklade. Men hvar och en, som närmare vet hvad räkenskapsföring vill säga, bör hafva klart för sig, att hvarje verksamhetsart kräfver en viss sorts räkenskapsföring. Det duger icke att använda samma metod för alla slag af verksamhet. Det fordras därför vid granskning af räkenskaper att sätta sig in i den speciella metod, som i ett visst fall användes. Jag vill icke säga, att universitetets räkenskaper äro mönster för räkenskaper. Jag har icke tillräcklig kännedom i räkenskapsföring för att döma derom. Men så mycket kan jag säga, att, om man allvarligen sätter sig in i universitetets räkenskapsföring, det ej är förenadt med större svårigheter att komma till rätta dermed.

Statsrevisorerna hafva gjort åtskilliga speciella anmärkningar. De hafva fäst uppmärksamheten på två förhållanden, som skulle visa, att universitetets räkenskapsföring icke vore lämplig. De hafva nämnt, att fonder till belopp af cirka 33,000 kronor bokförts på sådant sätt, att räkenskaperna visa, att universitetet icke använt dessa fonder, under det att i verkligheten universitetet förbrukat dem och vore i skuld för nämnda belopp. Här har emellertid icke varit något fel i räkenskapsföringen, utan det har varit ett fel i sjelfva uppfattningen af dessa fonder. De fonder, som afses, hafva anslagits till lärarebefattningar, och uppfattningen år 1862, då formen för den nu använda räkenskapsföringen fastställdes, var den, att då staten dåmera upprättat professurer i de ämnen, som hörde till berörda lärarebefattningar, universitetet kunde efter godtfinnande använda dessa fonder och icke vidare behöfde redovisa dem. Att man i räkenskaperna upptog dem på debetsidan och införde samma belopp på kreditsidan, berodde på, att man ville visa sig uppmärksam mot donatorerna och erinra efterverlden, att dessa donationer gjorts. Det är denna felaktiga uppfattning, som vället nu omnämnda, af revisorerna anmärkta förhållande. För min del är jag icke i tvifvel om att uppfattningen varit oriktig — jag vill nämna, att det är jag, som i drätselrådet fäst uppmärksamheten på denna sak — men jag vill fastslå, att det härvidlag icke förelegat en felaktighet i räkenskapsföringen, och att det sålunda varit oberättigadt att på den angifna grunden framställa anmärkning deremot.

För öfrigt har anmärkning gjorts beträffande annat, som jag icke

Angående
nytt formulär
för Upsala
universitets
räkenskaper
n. m.
(Forts.)

nu vill gå vidare in på. Jag säger blott ytterligare med afseende på begäran om en bättre räkenskapsföring för universitetet, att det vore bra, om man kunde hitta på en sådan.

Men statsutskottet begär vidtagande af två andra åtgärder. Statsutskottet begär, att universitetet skall gifva en uppgift på dess fastigheters värde och afkastning. Det är nu ett faktum, att universitetet har en jordebok öfver sina fastigheter, och jag förstår icke, hvad den äskade redogörelsen skulle hafva för betydelse, om icke den, att man deraf finge reda på, att fastigheterna, som vore taxerade till så och så mycket, gäfvé det och det i afkastning. Men detta är omöjligt, därför att samtliga fastigheters skog sammanförts till en komplex för sig sjelf. Man kan icke se, hvad en fastighets skog gifvit i afkastning, och arrendena i och för sig visa ju då ingenting. Slutsummor på hvad alla fastigheterna gifvit i arrende finnas för öfrigt i generalkontot.

Utskottet har också begärt, att det skall upprättas en förteckning öfver "de i universitetets lokaler befintliga möbler och dermed jemförliga värdefullare inventarier". Nu vet jag icke, hvad utskottet menar med "värdefullare inventarier", som äro jemförliga med möbler. Men jag förmodar, att det är de särskilda institutionernas samlingar, instrument o. s. v. Och för så vidt detta är meningen, vill jag säga, att ett uppfyllande af utskottets önskingar skulle åsamka universitetet ett arbete, som universitetet med sina nuvarande krafter omöjligen kan fullgöra. Det skulle draga årtal och kräfva flera personers arbete. Jag tänker t. ex. på den botaniska institutionen: sedan 1820-talet har ingen inventarieförteckning der upprättats. Mina herrar, man skall ej begära mer än som är billigt.

Jag skall icke framställa något yrkande, då hvad jag nu påpekat bör vara tillräckligt, för att Kongl. Maj:t icke skall lägga allt för stora bördor på universitetet. Ty sannerligen, om bördorna blifva för stora, måste vi komma till Riksdagen och anhålla om anslag. Vi kunna icke med de krafter, som för närvarande stå oss till buds, fullgöra hvad som här begäres.

Herr Nisser, Martin Samuel: De anmärkningar, som af herrar statsrevisorer gjorts mot Upsala universitets räkenskaper, hafva till stor del upptagits af statsutskottet, och om vi betrakta det svaromål, som kanslersemetet afgifvit med anledning af statsrevisorernas anmärkningar, så finna vi, att kanslersemetet i flera fall gillat dess framställningar. Här har visserligen sagts, att det är mycket väl bestämdt med Upsala universitets räkenskaper, men jag ber dock att få påpeka, att det formulär, som nu följes, är af år 1860, och man må vara huru konservativ som helst, så får man väl ändå medgifva, att på 38 år kan det inträffa sådana förändringar i förhållandena, att en ändring af formuläret äfven kan vara berättigad. Jag ber att få framhålla, att här är särskildt påvisadt, hurusom kassaräkningen saknade hänvisningar till bilagorna, och att i dessa senare icke finnes hänvisningar till verifikationerna, så att man kunde jemföra de ena med de andra. Vidare har det talats om bokföringen af fonderna. Den föregående talaren vidrörde de till universitetet donerade fonderna, och jag förmodar, att

han menade de tre, som här stå särskildt nämnda. Jag vill då framhålla, hvad vi läsa i utskottets betänkande, hurusom universitetet meddelat, att detta konto funnits i räkenskaperna från år 1860, men att man "redan" den 17 augusti 1897 funnit sig föranlåten fästa uppmärksamheten vid oegentligheten af detta konto och beslutit vidtaga ändring deri. Konsistoriet påpekar, att detta skett "långt förr än nu ifrågavarande anmärkning framstälts af revisorerna", men jag befarar en liten smula, att det liksom legat i luften, att en anmärkning skulle komma. Och resultatet deraf blef, att man såg sig tvungen att med reservfondens tillhjälp afskrifva 33,000 kronor på sina tillgångar. Således var denna anmärkning fullt befogad, och rättelse kom icke för tidigt. Nu i år har man emellertid icke råd att afskrifva mer än 13,000 kronor. Huruvida detta kan kallas för en sund bokföring, lemnar jag derhän; nog lemnar den enligt min åsigt rum för anmärkningar.

Den föregående talaren yttrade vid sitt försvar af universitetets gamla bokföringssätt, att det vore nog, om bokföringen kunde förstås af bokföraren sjelf, och att det vore likgiltigt, om den också kunde förstås af dem som skola revidera. Det är icke alldeles min uppfattning, jag tror, att det är bättre, om *båda parterna* kunna förstå den.

Slutligen har här begärts dels en redovisning öfver fastighetskontot och dels äfven ett inventarietkonto. Nog får man väl medgifva att i alla affärer, der man "vill" hafva en överblick öfver ställningen, lägger man upp dessa konton så att man kan se, hvad fastigheterna och inventarierna äro värda. Det kan man icke se med universitetets nuvarande bokföring. Det må nu vara sant, att, såsom den föregående talaren sade, en sådan bokföring skulle medföra åtskilliga kostnader. Han sade också, att det skulle vålla staten extra utgift, men jag undrar, huruvida icke universitetet har sjelft råd att bekosta denna nödvändiga bokföring; skulle icke fonderna kunna räcka härtill?

Hvad inventarietkontot beträffar, är det helt enkelt föreskrifvet i en kongl. förordning, att inventarieförteckning skall föras. Jag vill icke säga, att detta skall utsträckas ända derhän, att man skall specificera hvarenda blomma, som finnes i den botaniska institutionens samlingar, eller alla utensilier, som finnas i de kemiska och fysikaliska laboratorierna. Det har aldrig varit statsrevisorernas mening; men der finnes en mängd dyrbara samlingar, särskildt universitetets porträtt-samling, en ovanligt vacker och rik samling, som nu skulle kunna förfaras helt och hållet utan att man det ringaste vet, hvart den tagit vägen. Jag vill visst icke säga, att detta kommer att ske, men nog hör det till god ordning, att man har en specificerad förteckning öfver sådant. Statsrevisorerna hafva icke specificerat, hvad de önska; de hafva öfverlemnadt detta åt universitetsmyndigheternas eget goda ömdöme och hade trots sig skola finna litet mera tillmötesgående i detta hänseende, än hvad här tyckes blifva fallet.

Det är sant, att, såsom den föregående ärade talaren erinrade, dessa anmärkningar angående universitetets räkenskaper åter och åter upprepats. Men detta synes mig bevisa, att der finnes något skäl för en sådan anmärkning. Ty herrar statsrevisorer påstå sig visserligen icke begripa allting och förstå allting, men om dessa statsrevisorer,

Angående
nytt formulär
för Upsala
universitetets
räkenskaper
m. m.
(Forts.)

Angående
nytt formulär
för Upsala
universitetets
räkenskaper
m. m.
(Forts.)

som förnyas år efter år, återkomma med samma anmärkning, så synes denna dock vara grundad på en uppfattning, som delas af olika individer, och deri synes mig ligga ett bevis för att anmärkningen är befogad.

Jag ber att för min del få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande paragraf hemställt.

§ 20.

Lades till handlingarna.

Angående
vissa anord-
ningar vid
Upsala
hospital.

§ 21.

Herr Almén: Riksdagens revisorer hafva efter kortare besök vid några af rikets hospital framställt en hel del anmärkningar, hvilka statsutskottet ansett vara om icke värdelösa så åtminstone så obetydliga, att anmärkningarna icke föranledt någon annan åtgärd, än omnämmandet af en enda punkt, äfven den enligt min tanke högst obetydlig, den nemligen att i några urgamla hus luftvexlingen icke är nog tidsenlig, något som enhvar kan begripa utan ett sådant påpekande. Det är emellertid lyckligt att finna, det statsutskottet har ett så godt omdöme, att anmärkningen synes hafva förfallit, samt att statsrevisorerna synas kunnat bättre använda sin tid än till att omtala ett så naturligt förhållande. Då emellertid en och annan, med anledning af statsrevisorernas anmärkning, skulle kunna tro, att denna möjligen är af den betydelse, att den dock förtjenar någon uppmärksamhet, så ber jag, som gör anspråk på att bättre än statsrevisorerna känna dessa förhållanden, att få lemna några upplysningar.

Jag erkänner, att luftvexlingen inom några af de äldsta hospitals- husen är dålig, men vill tillägga, att den i allt fall är bättre, än den som de här intagna sjuka någonsin haft i de torftiga hem, der de förut vistats, innan de intogos på hospitalet. De blifva vanligen efter många års vård på hospitalet mycket gamla, och äfven detta kan, jemte mycket annat, anföras såsom bevis för att dessa lokaler icke utöfvat något menligt inflytande på patienternas helsa. Men om jag erkänner anmärkningens befogenhet, så kan man fråga, hvarför medicinalstyrelsen icke vidtagit någon åtgärd till afhjelpande af detta missförhållande. Ja, svaret på denna fråga är enkelt nog; åtgärden skulle kräfva högst betydliga utgifter. Ty en verkligt tillfredsställande luftvexling kan icke åstadkommas utan centraluppvärmning, och denna — för att icke onödigt fördyras — bör förenas med elektrisk belysning. Ett par hundra tusen kronor torde härtill åtgå, och jag påstår, att dessa penningar kunna under nu rådande brist på platser vida bättre användas. En annan utväg finnes, den nemligen att slopa dessa lokaler och särskildt dem, hvilka delvis ligga nästan under jordytan. Men jag vill då upplysa, att det finnes 450 à 500 till hospitalsvård

berättigade sjuka, hvilka icke kunna mottagas af brist på lediga platser. Hvilket är då bäst: att för ofvan beräknade utgifter bereda nya platser åt många bland dessa olyckliga eller att kasta ut penningarne för att skaffa bättre luftvexling åt dem, som aldrig förr haft så god vård, som de nu hafva? Jag tror, att man bör hålla medicinalstyrelsen räkning för, att den ännu icke kommit fram med något förslag i den riktning revisorerna anvisat, utan sett efter, att de verkliga behofven må i första rummet afhjelpas.

Då nu emellertid utskottet efter granskning af revisorernas anmärkningar i sin ingress begagnar mycket välvilliga uttryck, utvisande förtroende för medicinalstyrelsen, så ser jag häri ett erkännande, som enligt min åsigt är af större värde än revisorernas anmärkning.

Jag har icke något yrkande att göra; jag har blott velat framhålla, att det är bättre att medicinalstyrelsen går sin egen väg, än att den accepterar hvarje anmärkning, som endast leder till stora utgifter, hvilka kunna och böra bättre användas för andra vida viktigare ändamål.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i den nu föredragna paragrafen hemställt.

§ 22.

Utskottets hemställan bifölls.

§§ 23 och 24.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bevillningsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda memorial n:o 22, i anledning af återremiss af utskottets memorial n:o 18 angående stämpelafgift för check.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 23 och 26 innevarande månad bordlagda memorial och betänkande:

n:o 23, i anledning af återremiss af punkterna 19—22 af utskottets betänkande n:o 15 i anledning af väckta motioner om ändringar i tullbevillningen, och

n:o 24, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å melass,

biföll kammaren hvad utskottet i nu ifrågavarande memorial och betänkande hemställt.

*Angående
vissa anord-
ningar vid
Upsala
hospital.
(Forts.)*

*Angående
nedbringande
af kostnaden
för kontroll
vid denature-
ring af
brännvin.*

Föredrogs å nyo bevilningsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda betänkande n:o 26, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående arfvodet för kontroll vid denaturering af brännvin.

Herr Cavalli: Då jag icke deltagit i utarbetandet af detta utskottsbetänkande, skulle jag icke hafva någon anledning att yttra mig, men det förekommer en punkt deri, vid hvilken jag fäst mig.

Utskottet ifrågasätter, huruvida icke denatureringen af brännvin vid Åkers krutbruk skulle utan särskild kostnad för staten kunna verkställas af någon bland dess vid bruket anstälde tjänstemän. Naturligtvis skulle detta kunna ske, men detta sammanhänger icke riktigt med hvad utskottet säger på annat ställe, der det står, att någon behållning för statsverket ej är med denatureringsafgiften afsedd att vinnas. Men ett bifall till utskottets betänkande i denna del skulle just vara egnadt att bereda statsverket behållning på denatureringsafgiften utan att öka restitutionsbeloppet. Ett sätt att vinna förändring i det nu tillämpade sättet vid Åker kunde naturligtvis åstadkommas derigenom, att man i fråga om Åkers krutbruk och andra statens industriella verk förordnade, antingen att denaturering, som verkställdes för statens inrättningars behof, skulle vara afgiftsfri, eller att restitution af tillverkningsafgift medgäfvos utan denaturering.

Jag har velat säga detta, för att, om någon ändring i lagstiftningen på detta område skall ske, det må tagas under öfvervägande, huruvida den kan gå i någon af de utaf mig nu angifna riktningar.

Herr Almqvist: Då i den förevarande motionen särskildt blifvit erinradt derom, att denatureringen vid Åker åsamkat staten en oskäligt hög utgift, så har utskottet ansett lämpligt att i motiveringen ifrågasätta, att staten skulle blifva befriad från denna utgift och att denatureringen skulle verkställas af någon bland dess vid bruket anstälde tjänstemän. Nu har emellertid utskottets ordförande uttalat den åsigt, att denna besparing i utgifter skulle kunna vinnas på ett enligt hans förmenande lämpligare och bättre sätt, och då för utskottet hufvudsaken varit att åstadkomma besparing för staten, men sättet, hvarpå detta kan ske, kan vara utskottet likgiltigt, så har utskottet så mycket mindre att invända mot det af ordföranden framställda förslaget, som det har betydligt större räckvidd än utskottets.

Vid sådant förhållande föreställer jag mig, att kammaren kan antaga den ifrågakomna punkten i motiveringen jemväl i det skick, hvori densamma föreligger.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 23 och 26 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 25 § i förordningen angående patent den 16 maj 1884, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.

*Om utsträckt
rätt att
anlägga
boktryckerier
m. m.*

Herr Leman: Ehuru tiden är ganska långt framskriden, har jag dock med afseende å frågans stora vikt tillåtit mig att begära ordet. Jag har visst icke något mot sjelfva motionen, sådan som den är väckt, men deremot åtskilliga anmärkningar att göra mot det sätt, hvarpå konstitutionsutskottet behandlat densamma. Genom detta sätt har enligt mitt förmenande öfvats onödig hårdhet mot boktryckare och tidningsutgifvare. Jag vill ingalunda tro, att detta varit konstitutionsutskottets afsigt, men jag tror, att detta följer af dess formulering. Jag tillåter mig erinra, att konstitutionsutskottet, oakadt det ändrat reglerna om domstolarne, bibehållit stadgandet derom, att en i tryckfrihetsmål åtalad person, vare sig det är boktryckare, tidningsutgifvare eller någon annan, skall *personligen* infinna sig vid domstolen. Nu var det, såsom kammaren väl vet, i 1734 års lag stadgad: "i brottmål svare den sjelf, som anklagad är". Detta gjorde, att när tryckfrihetsförordningen gafs, det var en ganska naturlig följd, att deri stadgades, att hvar och en, som var åtalad i tryckfrihetsmål, skulle personligen inställa sig. Sedermera har allmänna lagen i 15: 1 rättegångsbalken blifvit ändrad så, att den, som ej åtalats för brott, derå straffarbete följa kan, må svara genom ombud; men tryckfrihetslagen har icke blifvit ändrad; om en boktryckare glömt att sätta ut årtal eller tryckningsort eller någon dylik småsak, måste han inställa sig personligen vid domstolen för att svara. Nu är det visserligen sant, att någon motion icke blifvit väckt i detta ämne; men det hade ju, oafsedt detta, stått utskottet fritt att framställa förslag härom. Då emellertid utskottet icke gjort detta, utan bibehållit stadgandet, så borde utskottet hafva sett till att göra tungan för de åtalade så obetydlig som möjligt; men det har utskottet icke gjort, då det förlagt forum för vissa fall till länsresidensstaden. I nu gällande lag står den mycket enkla och lätta bestämmelsen, att boktryckeri, som ligger inom en half mil utom staden, skall lyda under stadens rätt. Nu har föreslagits, att boktryckeri äfven skulle få anläggas i köping, och då har utskottet — troligtvis för att göra det så enkelt som möjligt — i stället för att i konsekvens med de förutvarande bestämmelserna förlägga forum till närmaste stad, förlagt det till residensstaden i länet. Följden häraf blir, att man t. ex. från Lysekil, som har mycket nära till Uddevalla, skall resa ända till Göteborg för att svara i tryckfrihetsmål, och om vi tänka oss, att i en framtid tryckerier anläggas vid sydliga gränsen af något län i Norrland, så måste boktryckaren,

Om utsträckt
rätt att
anlägga
boktryckerier
m. m.
(Forts.)

om han blir åtalad, resa med mycket besvär till residenstaden i norra delen af länet. Detta blir så mycket mera betungande, som man bibehållit stadgandet om 8 dagars stämningstid, hvilket gör att de få knapp tid på sig för resan. Nu vet jag mycket väl, hvarför man icke bibehållit bestämmelsen om närmaste stad: man säger, att det är tvetydigt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att bestämmelsen om närmaste stad såsom forum har länge praktiserats utan någon som helst svårighet. I både gamla och nya sjölagen stadgas, att in-teckning för förskott skall sökas hos magistraten i "närmaste stad" och att i vissa andra fall forum är rådstufvurätten i "närmaste stad". I promulgationsförordningen till vexellagen står, att vexelgäldenären skall stämmas till rådstufvurätten i "närmaste stad", der han bor eller anträffas. Detta har icke vållat någon tvekan. Man har visserligen anført, att man kan tveka huruvida med närmaste stad menas den som är närmast fogelvägen, jernvägen, sjövägen eller landsvägen, och jag vill erkänna, att man härvidlag kan blifva tveksam. Men jag hemställer då, huruvida det icke vore enklare att ordna saken så, att på samma gång ett boktryckeri anlades i köping, genom Kongl. Maj:t eller på annat sätt bestämdes, hvar forum vore. Detta blefve icke så betungande som att ovilkorligen forum skulle vara länsresidenstaden.

Jag vill vidare anmärka, att i fråga om bestämmelserna för val af jurymän synes mig utskottet icke hafva fullt lyckats, då utskottet, i stället för att såsom nu låta dem väljas bland personer i orten, föreslår att de skola väljas bland personer inom länet. För en eller annan ort i närheten af länsgränsen kan ju med lättbet juryman erhållas i det närgränsande länet. Detta hindras genom utskottets förslag men icke enligt nu gällande lag. I expropriationslagens 3 § föreskrifves, att man skall välja "i orten boende män", och i 9 § förklaras hvad som menas med "i orten boende", nemligen sådana som ej bo längre bort än fyra mil från det ställe, der rätten sitter. Mig veterligen har tillämpningen af detta stadgande icke mött några svårigheter.

Jag tror, att den apparat, som utskottet satt i gång för denna lilla ändring, är för stor och enligt mitt förmenande icke fullt praktisk.

Jag skall icke längre uppehålla kammaren, utan yrkar återremiss.

Herr Blomberg: Jag skall be att få med några ord besvara den föregående talarens anmärkningar. Vid denna riksdag har likasom flere gånger förut väckts motion, afseende den förändring i tryckfrihetsförordningen, att det skulle blifva medgifvet att anlägga boktryckerier äfven å vissa platser på landsbygden. Utskottet har också ansett sig böra tillmötesgå den önskan, som fått sitt uttryck i denna motion, och har dervid af hänsyn till anmärkningar, som vid föregående tillfällen, särskildt i Första Kammaren, rigtats mot liknande förslag, ansett att man vid utsträckning af rättigheten att anlägga boktryckerier borde stanna vid köpingarna för att sålunda få genom lagen bestämdt angifvet, å hvilka platser utom städerna boktryckerier finge förläggas.

Härvid blef det nu nödvändigt att gifva bestämmelser, huru det skall förfaras vid anmälningar af tryckerier i köpingar liksom angående forum för dessa tryckerier, och utskottet gjorde vid pröfvandet af dessa frågor den märkliga iakttagelsen, att ehuru lagen förut bestämt, att boktryckerier i allmänhet finge anläggas i städer, lagen dock icke uppmärksammat det förhållandet, att det finnes icke blott städer med egen rådstufvurätt, utan äfven städer, som lyda under landsrätt, samt att boktryckerier finnas anlagda jemväl i de under landsrätt liggande städerna utan att man synes hafva gjort klart för sig, hvar dessa tryckerier skola hafva sitt forum. Till följd häraf måste utskottet upptaga frågan om forum såväl för städer under landsrätt som för köpingar. Dervid framställde sig det spörsmålet, om man skulle gå den väg, som anvisats af motionären, och till forum välja rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad, eller, med upptagande af ett förut framställt förslag, bestämma rådstufvurätten i närmaste stad, eller om man möjligen kunde finna ännu en annan utväg. Utskottet kom härvid till den öfvertygelsen, att forum borde förläggas inom länet, därför att Konungens befallningshafvande har att i många hit-hörande fall utöfva tillsyn och myndighet, och denna tillsyn och myndighet naturligen borde tillkomma Konungens befallningshafvande det län, der ifrågavarande näring idkas och der således möjligen skeende öfvergrepp komma att begås. Af detta skäl fann utskottet sig böra öfvergifva tanken att såsom forum bestämma rådstufvurätt i närmaste stad utan vidare begränsning.

Då man sålunda fann sig bunden vid länet, syntes det mycket lämpligt att fixera en viss stad derinom, nemligen länets residenstad, såsom ort för tryckeris forum i stället för att taga närmaste stad, hvilken icke annat än undantagsvis kunde erbjuda samma fördelar som residenstaden. För det första kan man i allmänhet påräkna att der finna en i fråga om insigter och erfarenhet bättre utrustad rådstufvurätt än i länets öfriga städer, och för det andra kan man nog i residenstadens rådstufvurätt förutsätta jemförelsevis god känedom om förhållandena inom länet. Denna rådstufvurätt står också i närmaste förbindelse med länets styrelse, som har att utöfva den tillsyn, som inom länet kan ifrågakomma med afseende å der befintliga boktryckerier.

Härtill kommer, att åtminstone med ett par köpingar inträffar, att de ligga lika nära två städer, hvad den ena köpingen angår, till och med på lika afstånd från städer i olika län. Då frågar jag: är det icke rimligare, att ett boktryckeri hör under länsresidenstadens rätt, än att man behåller den sväfvande bestämmelsen om "närmaste stad", i synnerhet som det kan inträffa, att en ort, som ligger närmare, blifver stad sedan boktryckeriet anlagts, och att detta således kommer att ändra forum. Vidare betviflar jag, att man lämpligen kan jemföra bestämmelserna om forum för boktryckeri och forum i vexelmål. Ty forum i tryckfrihetsmål måste tydligen bestämmas med nära anslutning till stadgandena under administrativ myndighet — magistrat och Konungens befallningshafvande — hos hvilken vederbörande har att göra anmälan med afseende å boktryckeris anläggning. För den

*Om utsträckt
rätt att
anlägga
boktryckerier
m. m.
(Forts.)*

Om utsträckt
rätt att
anlägga
boktryckerier
m. m.
(Forts.)

som vill anlägga ett boktryckeri i en köping måste det också alltid blifva svårt att bedöma, hvilken är den närmaste staden, och om han misstager sig, kan detta vålla onödiga svårigheter. Bestämmer man deremot residensstaden, så har man gifvit ett fullt tydligt stadgande.

För öfrigt vill jag påpeka, att dessa svårigheter för parterna, hvarom talades, icke böra tillerkännas någon väsentlig betydelse. Här är ju fråga om en utvidgning af rättigheten att anlägga boktryckerier, hvarigenom denna skulle medgifvas äfven i andra orter än städer. och den person, som får den nya rättigheten, får den då under vissa uttryckliga förutsättningar, bland hvilka forum i residensstaden skulle vara en.

Hvad beträffar invändningarne mot den personliga inställelsen, så tål helt visst denna fråga att närmare öfvervägas och prövas, än den kunnat i samband med föreliggande motion. Jag tror icke, att man gerna vill gifva upp fordran på personlig inställelse i tryckfrihetsmål, — särskildt icke med afseende å utgifvande af periodiska skrifter. För min del hyser jag den åsigten, att det skulle leda till ganska betänkliga följder, om man jemkade på eller gäfve eftergift från den regeln. Eljest skulle intet hindra, att den, som utgifver en periodisk skrift, reser ur riket, kanske för lång tid, så att han, som dock åtagit sig ansvaret för den periodiska skriften, icke kan anträffas. Möjligen har han ombud, men detta kan icke på något sätt anses tillfredsställande, då man besinnar, hvilka allvarliga förpligtelser måste åligga en periodisk skrifts utgifvare.

Det har också sagts, att man skulle kunna lemna åt Kongl. Maj:t att bestämma om forum i detta fall. Jag tror icke, att konstitutionsutskottet hade anledning att i tryckfrihetsförordningen inrymma en sådan myndighet åt Kongl. Maj:t, då konstitutionsutskottet hade erfarenhet från föregående tillfällen, att föreslagna bestämmelser strandat just derpå, att man icke velat lemna åt Kongl. Maj:t någon ny rätt att gifva föreskrifter i detta ämne.

Jag yrkar bifall till hvad utskottet föreslagit.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare derpå, att utlåtandet skulle visas åter till utskottet, och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 11,17 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 2, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor samt angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid dylika skolor, dels ock i detta ämne samt rörande lönetillskott för lärarepersonalen vid småskolor och mindre folkskolor inom Riksdagen väckta motioner;

n:o 3, i anledning af väckt motion om förbättrade löneförmåner åt vissa lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor; och

n:o 4, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels fyra särskilda i detta ämne väckta motioner, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 31, med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;

bevillningsutskottets memorial n:o 27, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets memorial n:o 18 angående stämpelavgift för check; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 69, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af gällande strafflagstiftning;

n:o 70, i anledning af väckt motion angående ändrade straffbestämmelser i värnpligtslagen;

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, innefattande bestämmelse om municipalsamhällen; och

n:o 72, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser rörande af- och tillträde af ecklesiastika boställen.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 63, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de kongl. teatrarne.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 264, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående åstadkommande af ökad varaktighet hos tryckt papper, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 263, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts betänkande n:o 21, med anledning af väckt motion om ändring af § 2 mom. 2 i kongl. förordningen angående handel med ether- eller sprithaltiga läkemedel den 8 december 1876, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 27 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 72—77.

Vid föredragning af statsutskottets den 27 i denna månad bordlagda memorial n:o 78, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående statsanslag för utvidgande af en skeppsdocka å Lindholmen invid Göteborg, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogos och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 27 innevarande april bordlagda memorial n:o 79, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under rikstatens åttonde hufvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets den 27 i denna månad bordlagda memorial n:o 7, äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande n:o 8.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,52 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
